

A Sociological Assessment of the Internal and External Environments of the Family Institution Using the SWOT Method: A Case Study of Ilam Province

Ali Ayar^{1✉}, Ebrahim Mirzaei²

1. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Social Studies Education, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: aliayar@cfu.ac.ir
2. Associate Professor, Department of Sociology, Payame Noor University, Tehran, Iran. E-mail: ebrahimmirzaei@pnu.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Keywords:

family,
internal environment,
external environment,
SWOT,
Ilam.

ABSTRACT

The family institution, a fundamental pillar of the social system in the cultural-historical ecosystem of Iran, plays a pivotal and unparalleled role in the preservation of societal identity and cohesion. The SWOT method is the foundation of the current article. To achieve this objective, the family institution in Ilam Province evaluated the two internal and external dimensions of the four competitive/offensive (SO), diversification (ST), revision (WO), and defensive (WT) strategies using a purposive sampling method with 66 experts and key informants. The SWOT analysis revealed that the family institution in Ilam province is in an unfavorable condition, as the family's internal environment is in a "weak" condition, as evidenced by the final output of the SWOT matrix, which is 13.2. Additionally, the family's external environment is in a "threat" condition, as indicated by the score of 1.99. Based on the findings, it is recommended that measures be implemented in conjunction with and in accordance with the four strategies in the cultural, social, economic, governance, and media sectors, with a focus on practical and objective aspects.

Cite this article: Ayar, A., & Mirzaei, E. (2025). A Sociological Assessment of the Internal and External Environments of the Family Institution Using the SWOT Method: A Case Study of Ilam Province *Population Journal*, 31(126), 89-123.

© The Author(s).

Extended Abstract**Introduction**

The family is essential and irreplaceable in the preservation of Iranian society's identity and cohesion, as it is a fundamental pillar of the social order within Iran's cultural-historical landscape. Throughout history, the Iranian family has acted as an identity-forming force that has shaped the destiny of other key societal institutions, such as religion and politics, which have, at the very least, been influenced by the characteristics of the family unit. The Iranian family serves as the locus where the formal and informal spheres of society take shape. It seems that the key to comprehending the transformations of Iranian society is to comprehend the nature and extent of the changes that are taking place within the Iranian family.

Methods and Data

The family institution is analyzed in this article using the SWOT analysis method, which involves the identification of internal strengths and vulnerabilities, as well as external opportunities and threats. In order to identify the most significant challenges and opportunities, the study commenced with exploratory research, which included interviews with key informants, focus groups, and a review of extant documents and data related to women and the family. Subsequently, these were classified as strengths, weaknesses, opportunities, and threats. A quantitative assessment was subsequently conducted to evaluate internal and external dimensions in relation to four strategic approaches for the family institution in Ilam Province: Competitive/Aggressive (SO), Diversification (ST), Re-evaluation (WO), and Defensive (WT) using purposive sampling and input from 66 participants.

Findings

Research results suggest that the institution of the family in Ilam Province is associated with 13 strengths, 13 opportunities, 32 threats, and 26 weaknesses. The final matrix output indicated that a score below 2.5 indicated the internal environment's dominance of weaknesses over strengths and threats over opportunities externally, and vice versa, in terms of the internal environment (which includes strengths and weaknesses). The family institution in Ilam Province is confronted with adverse conditions. The internal environment score is 2.13, which confirms a state of "weakness," and the external environment score is 1.99, which indicates a state of "threat."

Table 1. Final assessment of the family environment in Ilam Province

Row	Dimensions of the family environment	Score
1	Assessment of the family internal environment	2.13
2	Assessment of the family's influential external environment	1.99

Conclusion and Discussion

Research findings suggest that the family is dominated by internal vulnerabilities and external threats, as an institution characterized by a dual-environment nature. The condition of the family is indicative of the effects of modernization that have been observed in Ilam Province, which is consistent with the theoretical framework. Furthermore, the family institution is exposed to significant threats, including the commodification of the body, the emergence of conspicuous consumption, and virtual addiction, which are primarily rooted in the macrosystem. Conversely, economic issues, which are identified as the most significant threat to the family, are rooted in the ecosystem. Although the macrosystem level (reflecting positive cultural narratives and norms regarding the family) is the origin of the most significant opportunities, such as a

positive public perception of women, the importance placed on kinship ties, and favorable views toward marriage, and the chronosystem (the temporal dimension of the family institution) is the “youthfulness” of the population, other key strengths align differently. Attributes such as self-sacrifice, women's high resilience, and their drive for advancement correspond to the macrosystem (cultural values and standards), while the mesosystem (the interplay between the family and institutions such as schools and universities) is more closely related to the mesosystem (the interplay between the family and institutions such as schools and universities). The family microsystem level is the location of intra-familial weaknesses, including the heavy burden of household chores, reduced communication, difficulty expressing emotions, and poor marital skills. However, these weaknesses are closely interconnected with other levels. Conversely, the family exosystem level is the primary source of the inability to cover child-rearing costs. It seems that the family institution is significantly impacted by the macrosystem, which encompasses broad cultural frameworks and changing standards of living, as well as by exosystemic factors, such as economic issues like inflation and the cost of living. Given these circumstances, it is imperative that policymakers develop and execute “defensive strategies.”

Acknowledgment

The financial support of the Office of Women and Family Affairs at the Provincial Governorate was utilized to conduct a research project on the document for the advancement of the status of women and families in Ilam Province, which is the source of this article. The authors would like to extend their gratitude to the Provincial Governorate and the Office of Women and Family Affairs of Ilam Province.

ارزیابی جامعه‌شناختی محیط درونی و بیرونی نهاد خانواده با استفاده از روش

سوات (SWOT)؛ مورد مطالعه: استان ایلام^۱

علی ایار^۱، ابراهیم میرزایی^۲

۱. استادیار گروه آموزش علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان تهران، تهران، ایران. رایانامه: aliayar@cfu.ac.ir

۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. رایانامه: ebrahimmirzaei@pnu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

علمی-پژوهشی

کلیدواژه‌ها:

ایلام،

خانواده،

سوات،

محیط داخلی،

محیط بیرونی.

نهاد خانواده رکن بنیادین نظام اجتماعی در زیست بوم فرهنگی-تاریخی ایران است و نقشی محوری و بی‌بدیل در حفظ هویت و انسجام جامعه ایفا می‌کند. مقاله حاضر با اتکا بر روش سوات انجام شده است. به این منظور با استفاده از روش نمونه‌گیری هدمند ۶۶ نفر از خبرگان و مطلعان کلیدی از نظر دو بعد درونی و بیرونی ناظر به استراتژی‌های چهارگانه رقابتی/تهاجمی (SO)، تنوع‌بخشی (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WT) نهاد خانواده در استان ایلام ارزیابی شدند. نتایج تحلیل نشان می‌دهد در مجموع ۱۳ نقطه قوت، ۱۳ فرصت، ۳۲ تهدید و ۲۶ نقطه ضعف مرتبط با نهاد خانواده در استان ایلام شناسایی شدند. براساس خروجی نهایی ماتریس سوات نیز نمره محیط داخلی خانواده ۲/۱۳ است که نشان می‌دهد محیط داخلی خانواده در شرایط «ضعف» قرار دارد. نمره محیط خارجی خانواده نیز برابر ۱/۹۹ است که نشان می‌دهد خانواده از این منظر در شرایط «تهدید» قرار دارد و در مجموع نهاد خانواده در استان ایلام شرایط مطلوبی ندارد. عمده فرصت‌ها، تهدیدات و قوت نهاد خانواده به سطح ماکرو سیستم و ضعف نهاد خانواده بیشتر با سطح میکروسیستم این نهاد مرتبط است. تحلیل و مدیریت فرصت‌ها، تهدیدها، قوت و تهدیدهای خانواده مستلزم با هم‌بینی این سطوح متناسب با نظریه برون‌فن برتر است. با توجه به نتایج پیشنهاد می‌شود اقدامات هم‌زمان و ملازم با استراتژی‌های چهارگانه در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، حاکمیتی و رسانه‌ای بر پایه وجوه عملی و عینی صورت بگیرد.

استناد: ایار، علی و میرزایی، ابراهیم (۱۴۰۴). ارزیابی جامعه‌شناختی محیط درونی و بیرونی نهاد خانواده با استفاده از روش سوات

(SWOT)؛ مورد مطالعه: استان ایلام. فصلنامه جمعیت، ۳۱ (۱۲۸)، ۱۲۳-۸۹.

© نویسندگان.

۱. این مقاله بر گرفته از طرحی پژوهشی سند ارتقاء وضعیت زنان و خانواده در استان ایلام است که با حمایت مالی دفتر امور زنان و خانواده استانداری ایلام، انجام شده است.

مقدمه

خانواده یکی از کهن‌ترین نهادهای اجتماعی و مهم‌ترین نهاد در نظام‌های اجتماعی گوناگون است. خانواده در جامعه ایرانی با توجه به مختصات، هندسه و کارکرد تاریخی‌اش نقشی منحصر به فرد ایفا کرده است. «نهاد خانواده در کنار دین و دولت از گذشته تاکنون سازنده جامعه ایرانی است. باوجود توسعه نهادی از آغاز قرن بیستم این سه نهاد همچنان شکل‌دهنده ساختار و روابط اجتماعی ایران‌اند» (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۳). در طول سه دهه گذشته و به دنبال تجربه نوسازی شاهد تغییرات گسترده در ساحت‌های مختلف جامعه ایران، از جمله خانواده، بوده‌ایم. کانونی بودن نهاد خانواده در ایران به «زنان»، به مثابه نیروی اجتماعی تأثیرگذار، جایگاه کانونی و مهمی بخشیده است؛ به گونه‌ای که میان کم و کیف وضعیت زنان و وضعیت نهاد خانواده ارتباط محکمی وجود دارد. سرنوشت «زنان»، «خانواده» و «جمعیت» به یکدیگر گره خورده است. محیط خانواده نه تنها اولین، بلکه پایدارترین منبع ارتباط اجتماعی برای اعضا و واجد دو مؤلفه اصلی محسوب می‌شود: یکی فضای خانوادگی، که ترکیبی از عوامل اجتماعی، اقتصادی و روانی اثرگذار بر رشد اعضا ست و دیگری ساختار خانواده که ترکیب واحد خانواده را نشان می‌دهد و شامل خانواده هسته‌ای، خانواده گسترده، خانواده فرزندخوانده، خانواده ناتنی و خانواده تک‌والد است (Li et al., 2019). نهاد خانواده ایرانی در سه دهه اخیر به سرعت تغییر کرده است. اگر کانونی بودن نهاد خانواده را در جامعه ایران بپذیریم آنگاه این گزاره پذیرفتی‌تر خواهد بود که مدعی است هر «تغییری در جامعه ایرانی ریشه در خانواده دارد. اصلی‌ترین تغییرات در نظام اجتماعی ایرانی یا به واسطه خانواده محقق شده یا اینکه جهت‌گیری آن معطوف به خانواده بوده است» (همان: ۳). اگر چه خانواده ایرانی به دنبال دگرگونی‌ها و تغییرات حادث شده در جامعه با فرصت‌ها و تهدیدات جدیدی روبه‌رو شده است، امروزه با چالش‌هایی مانند مضيقه معیشت، کاهش صله ارحام، مضيقه مسکن، کاهش باروری، کاهش تمایل به فرزند آوری، مضيقه ازدواج و طلاق مواجه است؛ به گونه‌ای که امروزه بسیاری از بحران خانواده و چالشی شدن نهاد خانواده در ایران صحبت می‌کنند. این وضعیت ایجاب می‌کند که بررسی «وضعیت زنان و خانواده» به منزله ضرورتی اجتناب‌ناپذیر در دستور کار قرار بگیرد.

هنجارهای اجتماعی در طول تاریخ بشر همراه در معرض تغییر و تحول بوده‌اند (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۲۰). عده‌ای تحولات خانواده را به فرایند مدرنیته و نوسازی (اسملسر، ۱۹۶۸: ۳۶۸) و برخی دیگر به صورتی نسبت می‌دهند که از طریق وارد شدن زنان به فعالیت تولیدی و اجتماعی خارج از محدوده خانه و خانواده، تقویت استقلال اقتصادی زنان و کاهش بردباری آنان به یکدیگر، ایجاد فرصت بیشتر برای تحرک اجتماعی، بر وضع نهاد خانواده و هم‌بستگی خانوادگی

و رابطهٔ زوجین تأثیر گذاشت (مشونیس، ۱۳۹۵: ۱۸۳؛ فاتحی و همکاران، ۱۳۹۲: ۹۲) و گسترش سیاست‌های بخشی^۱ (محمودیان و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۶)، اما آنچه امروز شاهد آن هستیم ظهور هم‌زمان فرصت و تهدید برای این نهاد بنیادی در محیط کلان اجتماعی است. فوکویاما شدت تحولات خانواده در جوامع غربی را به‌قدری پرشتاب می‌بیند که از اصطلاح «فروپاشی بزرگ» برای توصیف آن استفاده می‌کند (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۱-۲۰). طلاق یکی از جنبه‌های این فروپاشی بزرگ است. نرخ طلاق، شدت و میزان آن امروزه فراتر از نگرانی شخصی به دل مشغولی عمومی و فراگیر و به عبارت دیگر به مسئله‌ای اجتماعی تبدیل شده است. آسیب‌ها یا مشکلات خانوادگی مجموعه رخدادها یا حوادثی هستند که بر یک یا چند تن از اعضای خانواده یا همهٔ آن‌ها یا به‌طور کلی بر پیکره و ساخت خانواده تحمیل می‌شوند و بر همهٔ اعضای خانواده تأثیر می‌گذارند (استریت، ۱۳۸۲ به نقل از فولادی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). جامعهٔ ما نیز در چند دههٔ اخیر با پیامدهای مدرنیته مواجه بوده است. با تقسیم کار پیچیده، تخصصی شدن نقش‌ها و جدایی محل کار از خانه، زنان نیز همچون مردان در ساخت‌های گوناگون اجتماعی حضور یافته‌اند و مسئولیت‌های گوناگون اجتماعی را عهده دار شده‌اند. یکی از این حالات و آسیب‌ها وجود طلاق در سطح بالا در جوامع امروزی است. طلاق نوعی سیاست زندگی^۲ در سطح خرد به‌شمار می‌آید و پاسخ به تنش‌ها و تضادهایی است که میان همسران رخ می‌دهد؛ همچنین امکان نگهداری این نهاد را از بین می‌برد و روند تحول و روبه رشد جوامع را با موانع روبه‌رو می‌کند؛ به بیانی دیگر، به‌دلیل بروز تحولات اجتماعی معاصر، کارکردها، نقش‌ها و کم و کیف رابطهٔ اعضا درون خانواده دچار دگردیسی و آسیب می‌شود. این امر به کاهش تدریجی رضایت مندی اعضای خانواده می‌انجامد که به گسست روانی و سپس گسستگی اجتماعی و درنهایت واقعهٔ حقوقی منجر می‌شود که این گسستگی طلاق نام دارد (آماتو، ۱۳۸۰: ۴۴). این وضعیت در جوامع پیشرفتهٔ غربی شدت بیشتری دارد؛ برای مثال «در سال ۲۰۱۰ حدود یک سوم خانواده‌های دارای فرزند زیر ۱۸ سال تک والد بودند و سهم این خانواده‌ها نسبت به ۱۹۷۰ دو برابر شده است. نیمی از کودکان در مقطعی از زندگی تا سن ۱۸ سالگی فقط در کنار پدر یا مادر خود بزرگ شده‌اند» (مشونیس، ۱۳۹۵: ۱۷۴).

تغییرات نامطلوب در خانوادهٔ ایرانی به اندازهٔ تغییرات نهاد خانواده در سایر جوامع نیست، اما در جامعهٔ چند کانونهٔ ایران، که یکی از پایه‌های اصلی آن نهاد خانواده است، تغییرات نامطلوبی مشاهده می‌شوند که در وجه ذهنی و عینی هشداردهندهٔ تغییر جهت به‌سوی مقصد

1. Emancipatory Politics

2. Life Politics

«آسیب‌پذیری نهاد خانواده» هستند. براساس تحقیقات، بیش از یک‌سوم از مردم نگرش مثبت به طلاق دارند (فروتن و میرزایی، ۱۳۹۵)؛ درحالی‌که در دهه‌های قبل مردم اعتقاد داشتند پیوند مقدس زناشویی تنها با مرگ خاتمه خواهد یافت. این وضعیت نشان می‌دهد از منظر ذهنی، امروزه طلاق به امری پذیرفتنی بدل شده است. پیمایش‌ها نیز نشان می‌دهند به عقیده ۹۵ درصد مردم در حال حاضر میزان طلاق بیشتر از گذشته شده است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۱۳۴). یکی از چالش‌های نسلی خانواده در ایران ساختار جدید طلاق است؛ به این صورت که نسل اول طلاق را امری خلاف عرف و ناروا می‌داند، اما این امر میان جوانان راهی برای نجات از مشکلات خانواده است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۱۳۶). به لحاظ ذهنی نیز میزان طلاق عاطفی میان خانواده‌های ایران بسیار بالاست (اسفندیار فری، ۱۳۹۷). براساس آمارها، در سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۹۰ نسبت طلاق به ازدواج از ۱۰/۹۷ به ۱۶/۳۳ در سال ۱۳۹۰ رسیده است (فسایی و عرفان منش، ۱۳۹۲: ۷۵). این شدت اگرچه در قیاس با جوامع غربی کمتر است، نشان می‌دهد نهاد خانواده در ایران یکی از پایه‌های بنیادین جامعه محسوب می‌شود. از جهت دیگر، خانواده در گذشته همسرگزینی کانونی داشته است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶). در آخرین آمار رسمی اعلام‌شده در سال ۱۳۹۸ این آمار به ۳۱/۵۸ درصد رسیده است که در نقاط شهری کمی بیش از آمار کشوری است (سازمان ثبت‌احوال کشور، ۱۳۹۹). بررسی آمارها نشان می‌دهد ۷۲ درصد طلاق در ۱۹ تا ۳۵ سالگی رخ می‌دهد (آزاد ارمکی، ۱۳۸۶: ۱۳۱). براساس روند صعودی آمار طلاق، ایران رتبه چهارم طلاق در دنیا را دارد که این مقوله زنگ خطری برای بنیان خانواده و درنهایت جامعه ایرانی است (حسینی یزدی همکاران، ۱۳۹۴). بی‌شک نمی‌توان تغییرات در نهاد خانواده ایرانی را با جامعه غربی مقایسه کرد. «در ایالات‌متحده بین سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۹۳ کودکانی که از زنان غیرمتاهل به دنیا آمده‌اند، از کمتر از ۵ درصد به ۳۱ درصد افزایش یافته است» (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۲۷). گستردگی و سرعت این مسئله تنها به‌مثابه نابودی کانون خانواده نیست و نباید به آن تنها از منظر مسائل یک نهاد نگریست. نهاد حیاتی خانواده با موضوعات مهم‌تری مانند هویت ملی، سرمایه اجتماعی در سطح ملی و کم و کیف جامعه مدنی مرتبط است؛ از این‌رو آسیب‌پذیری آن می‌تواند تهدیدکننده مؤلفه‌های فوق باشد. در این زمینه، فوکویاما بین زوال جامعه مدنی و فروپاشی نهاد خانواده در آمریکا رابطه برقرار می‌کند. «فروپاشی خانواده همچنین بر روابط مبتنی بر اعتماد اجتماعی اثر می‌گذارد» (فوکویاما، ۱۳۸۵: ۴۳). چالش‌های خانواده درنهایت می‌توانند مسائل کلان اجتماعی را پیچیده‌تر کنند؛ برای مثال طلاق می‌تواند بر بعد اقتصادی و فقر تأثیرگذار باشد. بنا بر تحقیقات، تک‌والد شدن بر اثر طلاق در گام نخست خطر فقر میان زنان سرپرست خانوار را افزایش می‌دهد. در گام دوم نیز با دور باطل خطر فقر را میان فرزندان تک

والد بیشتر می‌کند (مشونیس، ۱۳۹۵: ۱۷۴). اهمیت نهاد خانواده در اسناد بالادستی و برنامه‌های توسعه از جمله برنامه هفتم توسعه اقتضا می‌کند به موضع زنان و خانواده به‌شکلی جدی توجه شود. در فصل ۱۶ برنامه هفتم توسعه با عنوان زنان، جمعیت و خانواده به‌عنوان خطوط کلی اقدام و عمل در این حوزه به شرح ذیل مشخص شده است: ترویج الگوی صحیح همسرگزینی (افزایش مهارت‌های شغلی زنان، رشد ۲۵ درصد مراکز تخصصی مشاوره خانواده)، ازدواج و پیشگیری از طلاق، افزایش نرخ ازدواج در مقایسه با جمعیت در سن ازدواج، کاهش نسبت طلاق ثبتی به جمعیت متأهلان، افزایش نرخ باوری کل به ۲/۵ فرزند، افزایش سهم زیرساخت‌های شتاب‌دهی نوآوری در حوزه زنان و خانواده در مقایسه با زیرساخت‌ها به میزان ۱۰ درصد و کاهش سقط‌جنین غیرقانونی به میزان ۳۰ درصد». البته در سال‌های گذشته، بسیاری از شاخص‌ها مانند دسترسی زنان به بهداشت، تحصیلات عمومی و دانشگاهی، حضور در عرصه‌های سازمانی و سیاسی افزایش یافته است. حضور زنان با توجه به توضیحات مذکور نرخ فزاینده آسیب‌های اجتماعی، از جمله خودکشی زنان در استان ایلام، نشان می‌دهد این نهاد در محیط درونی و بیرونی هم‌زمان با چالش‌ها و فرصت‌هایی مواجه است. منظور از محیط داخلی روابط بین نسلی، نقش‌ها و مسائل ناشی از ساختار، هنجارها، نقش‌ها و کارکرد خانواده است که در قالب دو وضعیت قوت و ضعف برای نهاد خانواده نمودار می‌شود. منظور از محیط بیرونی نیز ابعاد چهارگانه نظام اجتماع در قالب اجتماع، فرهنگ، سیاست و اقتصاد و پیامدهای آن در قالب فرصت و تهدید برای نهاد خانواده است. هدف اصلی این تحقیق شناسایی هم‌زمان قوت‌ها-فرصت‌ها و ضعف‌ها-تهدیدهای نهاد خانواده در استان ایلام است.

پیشینه پژوهش

نهاد خانواده در پژوهش‌های داخلی و خارجی مدنظر بوده است، اما بیشتر تحقیقات آسیب‌ها و چالش‌های این نهاد را به‌صورت منفرد و در قالب آسیب‌های اجتماعی و روانی مطالعه کرده‌اند. در ادامه برخی از مهم‌ترین مطالعات در این حوزه بیان می‌شوند. موهان و ساهای (۲۰۲۰) در مطالعه خود با هدف سنجش هم‌پستگی میان سطح آسیب‌شناسی خانواده و شایستگی عاطفی افراد نشان می‌دهند بین سطح آسیب‌شناختی خانواده و شایستگی عاطفی افراد رابطه معکوسی وجود دارد. دارنجان شیرازی و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود نشان دادند تفاوت معناداری میان خانواده‌های با مهارت زیاد و کم از نظر مهارت‌های مقابله‌ای، انسجام و احترام متقابل و باورهای مذهبی، تصمیم‌گیری، حل مسئله و مهارت‌های ارتباطی وجود دارد. روغنجی و

همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه خود نشان دادند مشکلات و اختلالات روان‌شناختی مادر، مشکلات جسمی مادر، مشکلات و اختلالات روان‌شناختی فرزندان، مشکلات جسمی فرزندان، مشکلات تحصیلی فرزندان، مشکلات اشتغال، مشکلات بین فردی اعضای خانواده، مشکل با شوهر پیشین و خانواده وی، مشکل مالی، مشکلات مسکن، مشکلات خانواده مبدأ و مشکلات ناشی از افراد پیرامونی و شبکه‌ای حمایتی اجتماعی مهم‌ترین مشکلات این نوع خانواده‌ها هستند.

میرحسینی و کوه‌پیما رونیزی (۱۴۰۰) به واکاوی فهم ادراک‌شده زنان از آسیب‌های حوزه خانواده (مورد مطالعه: زنان شهر فسا) پرداختند. در این مطالعه، با استفاده از روش کیفی و مشارکت ۱۷ زن ۱۸ تا ۶۵ ساله شهر فسا، که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شده‌اند، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته انجام شد. براساس نتایج پژوهش، درمجموع دو گونه «آسیب‌های محتوایی» و «آسیب‌های ساختاری» دسته‌بندی و شناسایی شدند. آسیب‌های محتوایی، که بیشتر بر بعد روابط درونی خانواده و میان اعضا تأکید دارد، شامل سه مقوله اصلی است: «شکل‌گیری پبله‌های تنهایی و دنیای فردی‌شده»، «والدگری تعمیم‌یافته و فرزندمحوری فزاینده» و «اختلافات و ناسازگاری‌های مداوم و مزمن خانوادگی»؛ علاوه بر این، گونه دوم، که بر جنبه‌های بیرونی خانواده اشاره می‌کند در قالب سه مقوله اصلی «تغییر ارزش‌ها و باورهای خانوادگی به‌مثابه تغییر و تحولات نهاد خانواده»، «تسری آسیب‌های اجتماعی به درون خانواده‌ها» و «چالش‌های مرتبط با رفاه اجتماعی» دسته‌بندی شده است.

زکی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به بررسی مطالعات آسیب‌شناسی خانواده در دهه ۸۰ با استفاده از تحلیل محتوا با رویکرد فراتحلیل و علم‌سنجی پرداخت. اطلاعات لازم با توجه به مقالات ثبت‌شده در مجلات پژوهشی در پایگاه اطلاع‌رسانی اینترنتی مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی از سال ۱۳۸۰ تا پایان تابستان سال ۱۳۹۰ (تعداد ۱۳۴ مقاله) جمع‌آوری شد. غیر از انواع ده‌گانه فرعی تحقیقات یافته‌ها نشان می‌داد که بیشترین گرایش‌های پژوهشی به ترتیب به موضوعات اصلی زیر اختصاص دارد: فرار از خانواده (دختران فراری و فرار از خانه) (۲۶ درصد)، خشونت در خانواده (خشونت علیه زنان و خشونت خانگی) (۲۵ درصد) و اذیت و آزار در خانواده (کودک‌آزاری و همسرآزاری) (۲۵ درصد). سایر موارد (طلاق، معاشرت با جنس مخالف، زنان سرپرست خانواده، فرزندسالاری و نبود پدر) نیز ۲۴ درصد بوده‌اند.

توکلی زیارتگاهی (۱۴۰۴) در مطالعه خود، که با استفاده از روش عینیت‌بخشی دیالکتیکی هابرماس انجام شد، نشان داده که خانواده ایرانی از زمان تصویب قانون خانواده در سال ۱۳۱۰ تا تشکیل دادگاه‌های خانواده در سال ۱۳۹۱، همواره موضوع سیاست‌گذاری دولت بود. خودبنیادی این مقوله نیز برای حل مسائل به‌تدریج تحلیل یافت. این روند بیان‌کننده ساخت فرایندی به نام

قضایی‌سازی است. این فرایند ضمن هم‌دستی با دو رسانه پول و قدرت توانست مناسبات فرهنگی پیرامون ازدواج را به حقوق قضایی فردی و مراسم کالایی بدل کند و تا امروز به تحریف جهان زیست خانواده ایرانی دامن بزند. مطالعه حاضر نشان داد که چگونه قضایی‌سازی موجب تضعیف پیوندهای جمعی در عرصه خانوادگی می‌شود و از طریق ایجاد سازوکارهای قضایی حول مناسبات سازی فرهنگی خانواده ایرانی به کالایی شدن و تورم قضایی آن می‌انجامد. براساس نتایج، قضایی‌سازی به شکل مستقیم و غیرمستقیم پیامدهای زیادی از نظر هزینه به خانواده ایرانی تحمیل می‌کند؛ از جمله کالایی شدن مناسباتها درباره ازدواج، افزایش اختلافات خانوادگی و رواج طلاق، گسترش دامنه شروط ضمن عقد، رشد بازار مشاوره و چرخه ارجاع و رواج گرایش به روابط آزاد خارج از ازدواج.

در مروری انتقادی می‌توان گفت در هیچ‌کدام از مطالعات مذکور، محیط خانواده به‌مثابه واحدی کل و واجد محیط درونی و بیرونی تحلیل نشده است. عمده این مطالعات به استثنای مطالعه توکلی زیارتگاهی (۱۴۰۴) معمولاً خانواده را از منظر آسیب‌شناس بررسی کرده‌اند. همچنین چندان توجهی به محیط بیرون از خانواده نداشته‌اند و بیشتر بر متغیرهای درون خانواده در صورت منفرد آن‌ها متمرکز بوده‌اند.

براساس ادبیات نظری درباره نهاد خانواده، اغلب جامعه‌شناسان این نظام را ساختار و نهادی برخوردار از محیط (داخلی و بیرونی) تعبیر کرده‌اند؛ برای مثال تالکوت پارسونز خانواده را در چارچوب «نظریه سیستم‌های اجتماعی» نهادی ایستا یا فقط واحد خویشاوندی نمی‌داند، بلکه آن را زیرسیستم ضروری و کنشگر درون سیستم اجتماعی بزرگ‌تر می‌بیند و در تحلیل محیط درونی و بیرونی خانواده بر تعامل پویای خانواده با سایر زیرسیستم‌های فرهنگی، اجتماعی، شخصیتی و ارگانسمی-رفتاری تأکید می‌کند (Parsons, 1951: 24-26). خانواده، به‌منزله مفصلی میان این چهار سیستم، زمانی سالم است که بتواند ضمن بازتولید کارآمد الگوهای فرهنگی به تغییرات محیطی (مانند تحولات شغلی، فناوری یا سیاست) پاسخی منعطف دهد. پارسونز این فرایند را هماهنگی مجدد ساختاری نامیده است؛ یعنی وقتی فشارهای بیرونی (مانند افزایش مشارکت زنان در نیروی کار) ساختاری را به چالش می‌کشند، سیستم ممکن است دچار تنش شود، اما در صورت توانایی، از طریق تعدیل نقش‌ها و تغییر در روال‌ها به تعادلی جدید دست می‌یابد نه به تعادل قبلی (Parsons and Smelser, 1956: 22)؛ از این‌رو، چارچوب پارسونز به‌ویژه با تمرکز بر تعامل میان محیط درونی (ثبات عاطفی و الگوسازی) و محیط بیرونی (فشارهای سیستمی) همچنان ابزار تحلیلی قدرتمندی برای درک چگونگی پاسخ خانواده به بحران‌ها، تحولات فناورانه و سیاست‌های کلان است.

ویلیام گود معتقد است تغییر در ساختار خانواده تنها حاصل «فرهنگ محلی» یا «اراده فردی» نیست، بلکه اغلب ناشی از فشارهای ساختاری ناشی از مدرنیزاسیون است؛ فشارهایی که به صورت تدریجی و غیرمستقیم الگوهای خانوادگی سنتی را به سمت شکل‌های جهانی‌شده «خانواده هسته‌ای» سوق می‌دهند. گود تأکید می‌کند که این گذار اجباری نیست، بلکه انتخابی سازگاران است که خانواده‌ها برای بقا در شرایط جدید انجام می‌دهند (Goode, 1963: 22). گود سه فشار کلان ساختاری مهاجرت، گسترش آموزش عمومی و رشد بازار کار صنعتی را محرک‌های اصلی تحول خانواده معرفی می‌کند. این فشارها تأثیر مستقیم بر محیط درونی خانواده دارند. این دیدگاه، به‌ویژه برای تحلیل جوامع در حال گذار، که در آن‌ها خانواده‌ها هم‌زمان در معرض فشارهای محلی (ماکروسیستم فرهنگی) و جهانی (اکوسیستم اقتصادی-فناورانه) قرار دارند، چارچوب تحلیلی قدرتمندی فراهم می‌کند. گود نشان داد که تحلیل محیط بیرونی خانواده تنها با شمارش «فرصت‌ها و تهدیدها» ممکن نیست، بلکه باید درک کرد که چگونه ساختارهای کلان از طریق مکانیسم‌های میانجی‌گر (آموزش یا مهاجرت) وارد محیط درونی خانواده و در آنجا بازتفسیر، مقاوم یا تعدیل می‌شوند. رویکرد اکوسیستمی خانواده برون‌فرا برنر نیز نهاد خانواده را نه به‌منزله ساختاری ایستا، بلکه به‌عنوان موجودی پویا و درون‌کنشگر می‌شناسد که در چندین لایه محیطی قرار گرفته است؛ همچنین هم‌زمان از محیط تأثیر می‌پذیرد و محیط را دگرگون می‌کند (Bronfenbrenner and Morris, 2006: 795). اصل بنیادین این دیدگاه این است که رفتار و سازمان‌یابی خانواده تنها از درون خود درک نمی‌شود، بلکه باید در بافتی گسترده از روابط محیطی، از نزدیک‌ترین فضای تعاملی تا گسترده‌ترین ساختارهای فرهنگی و تاریخی، تحلیل شود. این رویکرد برخلاف جبرگرایی‌های کاهش‌گرای اقتصادی یا فرهنگی، بر تعامل دوطرفه، غیرخطی و چندسطحی تأکید می‌کند؛ به این معنی که محیط بر خانواده تأثیر می‌گذارد، اما خانواده نیز از طریق کنش‌های روزمره، ساختار محیط را بازتولید یا تعدیل می‌کند یا آن را به چالش می‌کشد (Evans et al., 2020: 173). برون‌فرا خانواده را درون پنج لایه هم‌مرکز قرار می‌دهد که هریک منطق و سازوکار تأثیرگذاری خاص خود را دارند:

۱. میکروسیستم: میکروسیستم لایه درونی‌ترین محیط‌هایی است که فرد به‌صورت مستقیم، رودررو و مکرر در آن‌ها تعامل دارد. در تحلیل خانواده، این لایه شامل الگوهای ارتباطی درونی، روابط قدرت، تقسیم کار، روال‌های روزمره و کیفیت حمایت عاطفی است (Bronfenbrenner, 1979: 22). این سطح محلی است که «ساختار خانواده» در عمل بازتولید می‌شود، نه به‌منزله الگویی از پیش تعیین‌شده، بلکه به‌مثابه محصول فرایندهای تعاملی مداوم

(Garbarino, 1992: 47).

۲. مزوسیستم: مزوسیستم به روابط متقابل میان دو یا چند میکروسیستم اشاره دارد؛ برای مثال پیوند میان خانواده و مدرسه یا خانواده و محل کار. این لایه نشان می‌دهد چگونه تضاد یا هماهنگی میان انتظارات محیط‌های مختلف بر ثبات و عملکرد خانوادگی تأثیر می‌گذارد (Bronfenbrenner, 1979: 25). هنگامی که این پیوندها ناهماهنگ باشند (بین ارزش‌های آموزشی مدرسه و هنجارهای خانوادگی) می‌توانند به سردرگمی نقشی و فرسودگی روانی اعضا منجر شوند (Garbarino, 1992: 58).

۳. اکوسیستم: اکوسیستم شامل محیط‌هایی است که فرد مستقیم در آن‌ها حضور ندارد، اما از طریق واسطه‌ها (یکی از اعضای خانواده یا نهادهای محلی) به صورت غیرمستقیم تأثیر می‌پذیرد. نمونه‌هایی از این لایه عبارت‌اند از: تصمیم‌های سازمانی، سیاست‌های محلی یا شبکه‌های حمایتی غیرحضور. این سطح اغلب نامرئی است، اما تأثیرات آن می‌تواند عمیق باشد؛ برای نمونه، تغییر در سیاست‌های شرکت کارفرما می‌تواند بر درآمد، ساختار قدرت و نقش‌های جنسیتی درون خانواده تأثیر بگذارد.

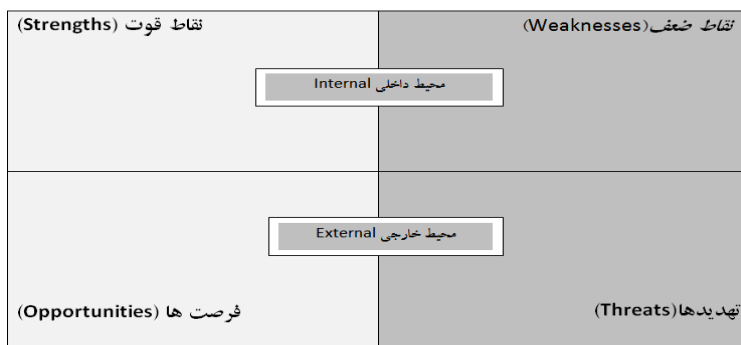
۴. ماکروسیستم: ماکروسیستم گسترده‌ترین لایه است و به الگوهای کلان فرهنگی، ایدئولوژیک، سیاسی و تاریخی اشاره می‌کند. این لایه تمام سیستم‌ها را دربرمی‌گیرد و به صورت نهادینه‌شده چارچوبی برای «طبیعی دانستن» برخی رفتارها فراهم می‌کند (Bronfenbrenner, 1979: 26). ماکروسیستم شامل ایدئولوژی‌های خانوادگی، ساختارهای نابرابری (طبقه و جنسیت)، سیاست‌های کلان و ارزش‌های دینی-اخلاقی غالب است. این لایه به ندرت به صورت صریح دیده می‌شود، اما در قالب چارچوب‌های شناختی در ذهن اعضا حضور دارد (Garbarino, 1992: 62).

۵. کرونوسیستم: کرونوسیستم بعد زمان را به مدل اضافه می‌کند و به تغییرات در طول زمان، هم در سطح فردی (رویدادهای زندگی و چرخهٔ عمر) و هم در سطح تاریخی (تحولات اجتماعی، فناوریانه یا سیاسی) توجه دارد. در این لایه تأکید می‌شود که خانواده موجودی استاتیک نیست، بلکه در مسیری تاریخی سیر می‌کند. الگوهای تعاملی مؤثر در یک دوره نیز ممکن است در شرایط جدید به منبع تنش تبدیل شوند (Evans et al., 2020: 175). در نسخهٔ به‌روزشدهٔ مدل ۲۰۰۶، برونفن برنر و موریس سه مؤلفهٔ اصلی دیگر را نیز به مدل افزودند: ۱. فرایند: فعالیت‌های تعاملی مکرر که رشد و تغییر را تسهیل می‌کنند (مانند گفت‌وگوی گرم والد-فرزند)، ۲. فرد: ویژگی‌های ذاتی و کسب‌شدهٔ فرد (مانند جنسیت، تمایلات و توانمندی‌ها)، ۳. زمان: هم در سطح میکرو (مدت و تکرار فرایندها) و هم در سطح ماکرو (دورهٔ تاریخی)

(Bronfenbrenner and Morris, 2006: 799-801). این گسترش، مدل را از چارچوب محیط‌محور به مدل تعاملی-فرایندی تبدیل کرد که ضمن حفظ تمرکز بر محیط، به نقش فعالانه فرد و خانواده در شکل‌دهی به زیست‌بوم خود توجه می‌کند.

روش‌شناسی پژوهش

سوات: در این پژوهش بر اساس روش تحقیق سوات (SWOT) به تحلیل محیط درونی نهاد خانواده و محیط بیرونی خانواده از منظر شناسایی ضعف‌ها و قوت درون نهاد خانواده و شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها بیرون از نظام خانواده پرداختیم. SWOT نوعی برنامه‌ریزی راهبردی است که به شناسایی ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها می‌پردازد. در این روش، ابتدا از طریق مطالعه اکتشافی با استفاده از مصاحبه با مطلعان کلیدی، برگزاری چند گروه کانونی و مطالعه اسناد و داده‌های موجود درباره موضوع زنان و خانواده به شناسایی مهم‌ترین چالش‌ها و فرصت‌ها و سپس طبقه‌بندی آن‌ها در چهار مقوله ضعف‌ها، قوت‌ها، تهدیدات و فرصت‌ها پرداختیم. در گام بعدی نتایج طبقه‌بندی‌شده از مطالعه کیفی به‌منظور سنجش به محققان ارسال شد تا ضمن نمره‌گذاری براساس درجه اهمیت به‌صورت کمی، تحلیل سوات از محیط داخلی و بیرونی خانواده را انجام دهند. درنهایت از طریق تشکیل ماتریس سوات به تدوین و راهبردهایی برای ارتقای وضعیت زنان و خانواده پرداختیم.

شکل ۱. عناصر و محیط‌های چهارگانه در روش تحقیق سوات

براساس تحلیل کمی سوات منطق انتخاب استراتژی برای ارتقای وضعیت زنان و خانواده طراحی شده است. در SWOT چهار نوع استراتژی محتمل به شرح زیر وجود دارد:

۱. استراتژی رقابتی / تهاجمی (SO): در این مدل از طراحی استراتژی تأکید بر نقاط قوت درونی نهاد خانواده و فرصت‌های بیرونی است.
 ۲. استراتژی تنوع‌بخش (ST): در این مدل از استراتژی‌ها، تنوع‌بخشی بر قوت‌های درونی و تهدیدهای بیرونی متمرکز است.
 ۳. استراتژی‌های بازنگری (WO): در این مدل ضمن توجه به ضعف‌های درونی، با استفاده از فرصت‌های بیرونی پیشنهادهایی برای نقاط ضعف پیش روی زنان و خانواده ارائه شده است.
 ۴. استراتژی تدافعی (WT): در این مدل، کاهش ضعف‌ها و تهدیدات بیرونی بررسی می‌شوند (ازکیا و ایمانی، ۱۳۹۲: ۹۴-۱۹۲).
- به‌منظور ترسیم سیمای وضعیت اقتصادی و اجتماعی و آسیب‌های مرتبط با نهاد خانواده از روش اسنادی و تحلیل ثانویه داده‌های موجود استفاده شده است؛ همچنین به‌منظور شناسایی مسائل، ضعف‌ها و قوت زنان و درنهایت خانواده و رسیدن به فهمی عینی و هم‌زمان تفسیری ابتدا از مصاحبه‌های ساختار نیافته استفاده کردی و سپس بر اساس روش تحقیق سوات (SWOT) به تحلیل محیط درونی نهاد خانواده و محیط بیرونی خانواده از منظر شناسایی ضعف‌ها و قوت‌ها در نهاد خانواده و شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها بیرون از نظام خانواده پرداختیم. راهبرد طراحی شده براساس خروجی و تحلیل داده به‌دست‌آمده از روش سوات بود. برای این منظور از نمونه‌گیری هدفمند از خبرگان و مطلعان کلیدی به‌منظور رتبه‌بندی و شناسایی ضعف‌ها، قوت‌ها، تهدیدها و فرصت‌های حوزه خانواده استفاده شد.

جدول ۱. مشارکت‌کنندگان در بخش کمی سوات

جنسیت	مرد	فرآوانی	درصد	رشته تحصیلی	فرآوانی	درصد
جنسیت	مرد	۳۵	۵۳	رشته تحصیلی	جامعه‌شناسی	۲۰
	زن	۳۱	۴۷		روان‌شناسی	۲۱
	جمع	۶۶	۱۰۰		الهیات و حوزه	۱۱
تحصیلات	کاردانی	۲	۳٫۰		مدیریت	۷
	کارشناسی	۱۰	۱۵٫۲		تربیت بدنی	۱
	ارشد	۱۶	۲۴٫۲		فلسفه	۱
	دکتری	۳۶	۵۴٫۵		ادبیات فارسی	۱
	حوزوی	۲	۳٫۰		حقوق	۳
	جمع	۶۶	۱۰۰٫۰		اقتصاد	۱
					جمع	۶۶

یافته‌های پژوهش

شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، تهدیدات و فرصت‌های مرتبط با حوزه زنان و خانواده در استان ایلام همان‌گونه که توضیح داده شد، از طریق روش سوات به شناسایی مهم‌ترین آسیب‌ها و مسائل زنان، ضعف‌ها، قوت‌ها، فرصت‌ها و تهدیدات مرتبط با حوزه خانواده و زنان در استان ایلام پرداخته شده است. به این منظور مراحل زیر طی شده است:

مرحله نخست: شناسایی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت و تهدید. نقاط قوت و ضعف که به عناصر داخلی سازمان یا محیط درونی خانواده شهرت دارند و همچنین محیط خارجی یا بیرونی که شامل فرصت‌ها و تهدیدات است، از طریق بررسی اسناد و مدارک و مطالعه اساسنامه، طرح‌های توسعه و تحول سازمان، سیر تحول سازمان، مصاحبه با نخبگان، صاحب‌نظران و مدیران فعلی و قبلی سازمان، تحلیل محتوای نشریات داخلی، نظرسنجی از کارشناسان و کارکنان باسابقه و حتی بررسی محیطی و میدانی مردم‌نگارانه انجام شد. پس از گردآوری و احصای عناصر چهارگانه محقق می‌بایست بر اساس موضوع، اهمیت و امکان و احتمال رخداد این عوامل به پالایش و غربالگری اولیه دست بزند.

مرحله دوم: غربالگری عوامل احصا شده. در این مرحله نیاز است به‌منظور صرفه‌جویی‌های زمانی و بودجه‌ای پس از احصا، مهم‌ترین عوامل در محیط خارجی و داخلی مرتبط با موضوع مدنظر شناسایی شود.

مرحله سوم: در این مرحله باید اهمیت قوت‌ها و ضعف‌ها و احتمال وقوع فرصت‌ها و تهدیدها برای سازمان یا محیط مورد مطالعه به کمک نخبگان مشخص و خروجی اطلاعات به دست‌آمده در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE) و خارجی (EFE) نمایش داده شود. ماتریس IFE علاوه بر بیان قوت‌ها و ضعف‌ها بیانگر ضریب اهمیت، وزن یا رتبه هر عامل قوت و ضعف و نمره آن عوامل است.

مرحله چهارم: در این مرحله، به تدوین و ساخت راهبردها براساس عناصر چهارگانه قوت، ضعف، فرصت و تهدید به کمک ماتریس عملیاتی راهبردها پرداخته شده است.

ماتریس سوات

جدول ۲. مؤلفه‌های قوت، فرصت، تهدیدها و ضعف‌ها از نظر خبرگان و مطلعان کلیدی

محیط داخلی	محیط خارجی
قوت‌ها (S): ۱. تاب‌آوری بالای زنان استان، ۲. ازخودگذشتگی و تحمل زنان به نفع خانواده، ۳. افزایش حضور زنان در عرصه عمومی ۴. افزایش آگاهی زنان در ابعاد سیاسی و... ۵. توان بالای زنان در مدیریت خانواده ۶. توانمندی مدیریتی بالای زنان، ۷. افزایش تحصیلات زنان، ۸. افزایش مهارت‌های شغلی زنان، ۹. افزایش مراجعه به دفتر مشاوره و روان‌شناسی ۱۰. پایین بودن میزان اعتیاد به الکل و اعتیاد زنان در مقایسه با میانگین کشوری، ۱۱. میل به پیشرفت زیاد زنان، ۱۲. حمایت خانواده از زنان در برابر مشکلات، ۱۳. تمایل زیاد زنان به مشارکت اقتصادی (انجام کار مزدی/ دولتی و...)	فرصت‌ها (O): ۱. پنداشت و نگرش مثبت به زنان، ۲. کاهش انگاره‌های منفی درباره زنان، ۳. اسناد بالادستی حمایتگر خانواده مثل سند جوانی جمعیت و...، ۴. روند صعودی نرخ مشارکت اقتصادی زنان، ۵. مذموم بودن طلاق میان مردم، ۶. فرصت دورکاری و اشتغال دیجیتال، ۷. اهمیت روابط خویشاوندی (صله ارحام)، ۸. فضای مجازی به منزله بستری برای آگاهی و مشارکت سیاسی اجتماعی زنان، ۹. اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده برای مردم، ۱۰. امنیت اخلاقی (پایین بودن آمار تجاوز به عنف در مقایسه با کشور)، ۱۱. ارزشمند بودن فرزند و فرزندآوری از نظر مردم، ۱۲. جوان بودن جمعیت استان، ۱۳. وجود انگاره حرمت زنان در مراودات و مناسبات اجتماعی.
ضعف‌ها (W): ۱. نداشتن حق تصمیم‌گیری برای زنان در خانواده، ۲. کاهش تمایل به فرزندپروری، ۳. ناتوانی در تأمین هزینه فرزندپروری، ۴. تداخل و تعارض نقش‌ها در خانواده، ۵. افزایش میزان اعتیاد مردان، ۶. افزایش روابط نامشروع و خیانت به همسر، ۷. نافرمانی فرزندان، ۸. کاهش میزان گفت‌وگو در خانواده، ۹. ضعف در بیان عواطف متقابل، ۱۰. خشونت کلامی در خانواده، ۱۱. پایین بودن مهارت‌های زناشویی، ۱۲. ازدواج زودهنگام، ۱۳. ازدواج اجباری، ۱۴. نرخ بالای زنان سرپرست خانوار، ۱۵. نرخ بیکاری زنان بالاتر از میانگین کشوری، ۱۶. افزایش میانگین سن ازدواج، ۱۷. استعمال دخانیات بالاتر از میانگین کشوری، ۱۸. پایین بودن طول مدت زندگی مشترک، ۱۹. میزان باروری پایین زنان، ۲۰. پایین بودن مشارکت ورزشی زنان، ۲۱. خوددرمانی در حوزه سلامت و بیماری زنان، ۲۲. افزایش میزان کچروی دختران، ۲۳. همکاری نکردن مردان در امور داخل منزل (خانه‌داری)، ۲۴. فرسایش اعتماد درون خانوادگی، ۲۵. روابط یک‌سویه خانوادگی (زن‌محور شدن روابط خانوادگی)، ۲۶. کاهش اقتدار والدین در خانواده، ۲۷. مشارکت کم سیاسی و مدنی	تهدیدها (T): ۱. وجود این تصور که زنان باید در برابر همه مشکلات مقاومت کنند، ۲. وجود نگاه پدرسالارانه در خانواده، ۳. مسائل اقتصادی و تورم، ۴. موضوع تهیة مسکن برای خانواده، ۵. مداخله اطرافیان در خانواده، ۶. تمایل نداشتن سازمان‌ها و شرکت‌ها به حمایت از تیم ورزشی زنان، ۷. تغییر ملاک‌های ازدواج (انتخاب فردی جوانان)، ۸. رواج مصرف مظاهرانه (چشم و هم‌چشمی)، ۹. تطابق نداشتن سریال‌ها و برنامه‌های صداوسیما با واقعیت زندگی، ۱۰. حضور بیش از اندازه خانواده‌ها در فضای مجازی، ۱۱. کالایی شدن بدن (جراحی زیبایی، پیکرتراشی و...)، ۱۲. نرخ پایین بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی زنان، ۱۳. کمبود متخصص مرتبط با بیماری زنان، ۱۴. خشونت زیاد و نزاع و هراس ناشی از آن، ۱۵. نبود فرصت و مکان زنانه تفریحی و فراغتی، ۱۶. رواج سبک زندگی فانتزی (اینستاگرامی و...)، ۱۷. اعتیاد مجازی زنان و دختران، ۱۸. کاهش سرمایه اجتماعی خانواده، ۱۹. شکاف در سبک زندگی بین والدین و فرزندان، ۲۰. انگ‌زنی و برچسب‌زنی به زنان، ۲۱. نگاه سنگین به زنان مطلقه، ۲۲. شکل‌گیری

سی‌ام

زنان ایلام، ۲۸. بی‌توجهی و نادیده گرفتن حق ارث زنان، ۲۹. نگرانی از خودکشی فرزندان، ۳۰. تصمیم به کاهش فرزندآوری ۳۱. سنگینی بار مسئولیت خانه‌داری و تربیت فرزندان، ۳۲. افزایش تعداد دختران در سن مجرد قطعی.	سبک زندگی مغایر با استانداردهای فرهنگی ایرانی-اسلامی، ۲۳. آزار جنسی در محل کار، ۲۴. افزایش پرسه‌زنی مزاحمت‌آمیز (اراذل و اوباش) در فضاهای عمومی، ۲۵. احساس ناامنی زنان، ۲۶. بیکاری مردان به‌منزله نان‌آور خانواده.
---	--

فضای مفهومی ازپیش تعیین‌شده و چهاربعدی در سوات شامل ضعف‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها و قوت‌هاست، اما محقق برای ابعاد مذکور براساس مطالعات اکتشافی، اسناد، گروه متمرکز، مصاحبه با خبرگان و متخصصان باید مؤلفه‌های مهم هریک از ابعاد مذکور را برآورد کند. البته در ورود متغیرها به هرکدام از مؤلفه‌های چهارگانه تشکیل‌دهنده سوات ملاک ما نیز هم‌بستگی میان نمرات متغیر و نمرات کلی و همچنین ارتباط منطقی و نظری بوده است (زرگر، ۱۳۸۴: ۴۴۱). ارتباط منطقی در این پژوهش برحسب دیدگاه‌های خبرگان و سایر داده‌های کیفی مورد استفاده مانند گروه مرکز و مردم‌نگاری حاصل شده است.

جدول ۳. تحلیل مقدار آلفای متغیرهای تحقیق

ردیف	متغیرها	تعداد گویه	مقدار آلفا
۱	نقاط قوت خانواده	۱۳	۰/۷۴۷
۲	نقاط ضعف خانواده	۱۴	۰/۷۰
۳	تهدیدات خانواده	۳۱	۰/۸۶۱
۴	فرصت‌های خانواده	۲۶	۰/۸۷۳

شاخص‌های کمی ماتریس سوات

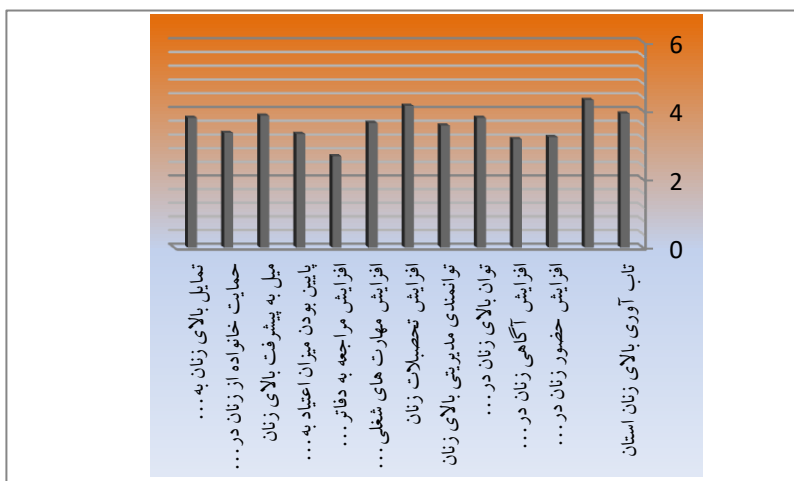
پس از احصای مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای مرتبط با حوزه خانواده و زنان از نظر خبرگان، جامعه زنان، مشارکت‌کنندگان در پژوهش، اسناد و گزارش‌های آماری، که شرح آن در جدول ۳ آمده است، پرسشنامه‌ای ساختند. از خبرگان و مطلعان کلیدی درخواست شد با لحاظ کردن شرایط واقعی خانواده و زنان در جامعه ایلام و اهمیت مؤلفه‌ها با نمره‌گذاری هرکدام از موارد در بازه اهمیت بین ۱ تا ۵ نمره، ۱ به معنای اهمیت کم و ۵ به معنای اهمیت زیاد، نظر خود را بیان کنند.

جدول ۴. مجموع نمرات، میانگین و رتبه نقاط قوت خانواده در استان ایلام از نظر خبرگان

ردیف	نقاط قوت	میانگین	رتبه
۱	تاب‌آوری بالای زنان استان	۲۵۹,۰۰	۳
۲	ازخودگذشتگی و تحمل زنان به نفع خانواده	۲۸۵,۰۰	۱
۳	افزایش حضور زنان در عرصه عمومی	۲۱۴,۰۰	۱۰
۴	افزایش آگاهی زنان در ابعاد سیاسی و...	۲۱۰,۰۰	۱۱
۵	توان زیاد زنان در مدیریت خانواده	۲۵۱,۰۰	۵
۶	توانمندی مدیریتی بالای زنان	۲۳۶,۰۰	۷
۷	افزایش تحصیلات زنان	۲۷۴,۰۰	۲
۸	افزایش مهارت‌های شغلی زنان	۲۴۱,۰۰	۶
۹	افزایش مراجعه به دفاتر مشاوره و روان‌شناسی	۱۷۷,۰۰	۱۲
۱۰	پایین بودن میزان اعتیاد به الکل و اعتیاد زنان در مقایسه با میانگین کشوری	۲۲۰,۰۰	۹
۱۱	میل زیاد زنان به پیشرفت	۲۵۵,۰۰	۴
۱۲	حمایت خانواده از زنان در برابر مشکلات	۲۲۲,۰۰	۸
۱۳	تمایل زیاد زنان به شرکت اقتصادی (انجام کار مزدی/ دولتی و...)	۲۵۱,۰۰	۵

براساس اطلاعات جدول ۴، پنج اولویت اول از قوت‌های خانواده در استان ایلام عبارت‌اند از: ازخودگذشتگی زنان به نفع خانواده و فرزندان با میانگین ۴/۳۱ و رتبه ۱، افزایش تحصیلات زنان با میانگین ۴/۱۵ و رتبه ۲، تاب‌آوری بالای زنان استان ایلام با میانگین ۳/۹۲ و رتبه ۳، میل زیاد زنان به پیشرفت با میانگین ۳/۸۶ و رتبه ۴ و تمایل زیاد زنان به مشارکت اقتصادی با میانگین ۳/۸۰ و رتبه ۵.

نمودار ۱. میانگین نقاط قوت خانواده در استان ایلام از نگاه خبرگان و متخصصان

براساس داده‌های جدول فوق ۵، قوت‌ها به‌ترتیب میزان اهمیت از نظر خبرگان بر مبنای نمره میانگین عبارت‌اند از: از خودگذشتگی زنان به نفع خانواده با میانگین ۴/۳ و رتبه ۱، افزایش میزان تحصیلات زنان با میانگین ۴/۱۵ و رتبه ۲، تاب‌آوری بالای زنان با میانگین ۳/۸۶ و رتبه ۳، میل زیاد زنان به پیشرفت با میانگین ۳/۸۶ و رتبه ۴ و توان زیاد مدیریتی زنان با میانگین ۳/۸۰ و رتبه ۵.

جدول ۶. ضعف‌های درون محیط خانواده از نظر متخصصان و خبرگان

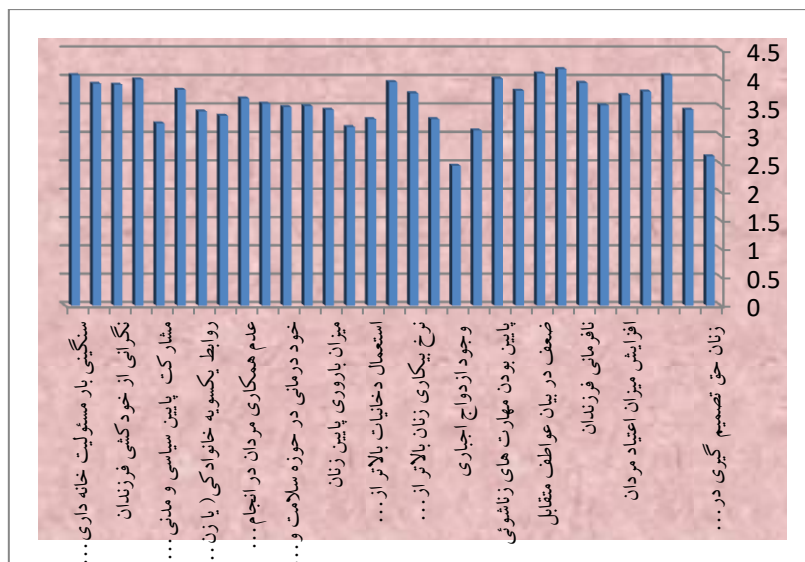
ردیف	ضعف‌ها	شاخص‌های آماری		
		جمع	میانگین	رتبه
۱	نداشتن حق تصمیم‌گیری زنان در خانواده	۱۷۴,۰۰۰	۲,۶۳۶۴	۲۷
۲	کاهش تمایل به فرزندپروری	۲۲۸,۰۰۰	۳,۴۵۴۵	۲۰
۳	ناتوانی در تأمین هزینه فرزندپروری	۲۶۸,۰۰۰	۴,۰۶۰۶	۳
۴	تداخل و تعارض نقش‌ها در خانواده	۲۴۹,۰۰۰	۳,۷۷۲۷	۱۲
۵	افزایش میزان اعتیاد مردان	۲۴۵,۰۰۰	۳,۷۱۲۱	۱۴
۶	افزایش روابط نامشروع و خیانت به همسر	۲۳۳,۰۰۰	۳,۵۳۰۳	۱۷
۷	نافرمانی فرزندان	۲۵۹,۰۰۰	۳,۹۲۴۲	۷
۸	کاهش میزان گفت‌وگو در خانواده	۲۷۵,۰۰۰	۴,۱۶۶۷	۱
۹	ضعف در بیان عواطف متقابل	۲۷۰,۰۰۰	۴,۰۹۰۹	۲
۱۰	خشونت کلامی در خانواده	۲۵۰,۰۰۰	۳,۷۸۷۹	۱۱

ردیف	ضعف‌ها	شاخص‌های آماری		
		جمع	میانگین	رتبه
۱۱	پایین بودن مهارت‌های زناشویی	۲۶۴,۰۰	۴,۰۰۰۰	۴
۱۲	ازدواج زودهنگام	۲۰۴,۰۰	۳,۰۹۰۹	۲۶
۱۳	ازدواج اجباری	۱۶۳,۰۰	۲,۴۶۹۷	۲۸
۱۴	نرخ بالای زنان سرپرست خانوار (بنا بر آمار)	۲۱۷,۰۰	۳,۲۸۷۹	۲۳
۱۵	نرخ بیکاری زنان بالاتر از میانگین کشوری	۲۴۷,۰۰	۳,۷۴۲۴	۱۳
۱۶	افزایش میانگین سن ازدواج	۲۶۰,۰۰	۳,۹۳۹۴	۶
۱۷	استعمال دخانیات بیشتر از میانگین کشوری	۲۱۷,۰۰	۳,۲۸۷۹	۱۱
۱۸	پایین بودن طول مدت زندگی مشترک	۲۰۸,۰۰	۳,۱۵۱۵	۲۵
۱۹	میزان باروری پایین زنان	۲۲۸,۰۰	۳,۴۵۴۵	۲۰
۲۰	پایین بودن مشارکت ورزشی زنان	۲۳۲,۰۰	۳,۵۱۵۲	۱۸
۲۱	خوددردمانی در حوزه سلامت و بیماری زنان	۲۳۱,۰۰	۳,۵۰۰۰	۱۹
۲۲	افزایش میزان کج‌روی دختران	۲۳۵,۰۰	۳,۵۶۰۶	۱۶
۲۳	همکاری نکردن مردان در امور داخل منزل (خانه‌داری)	۲۴۱,۰۰	۳,۶۵۱۵	۱۵
۲۴	فرسایش اعتماد درون خانوادگی	۲۲۱,۰۰	۳,۳۴۸۵	۲۲
۲۵	روابط یک‌سویه خانوادگی (زن محور شدن روابط خانوادگی)	۲۲۶,۰۰	۳,۴۲۴۲	۲۱
۲۶	کاهش اقتدار والدین در خانواده	۲۵۱,۰۰	۳,۸۰۳۰	۱۰
۲۷	مشارکت کم سیاسی و مدنی زنان ایلام	۲۱۲,۰۰	۳,۲۱۲۱	۲۴
۲۸	بی‌توجهی و نادیده گرفتن حق ارث زنان	۲۶۳,۰۰	۳,۹۸۴۸	۵
۲۹	نگرانی از خودکشی فرزندان	۲۵۷,۰۰	۳,۸۹۳۹	۹
۳۰	تصمیم به کاهش فرزندآوری	۲۵۸,۰۰	۳,۹۰۹۱	۸
۳۱	سنگینی بار مسئولیت خانه‌داری و تربیت فرزندان	۲۶۸,۰۰	۴,۰۶۰۶	۳

براساس اطلاعات جدول ۵، اولویت مهم در ضعف‌های خانواده و زنان به ترتیب عبارت‌اند از: کاهش میزان گفت‌وگو در خانواده‌ها با میانگین ۴/۱۶، ضعف در بیان عواطف متقابل با میانگین ۴/۰۹، نبود توان تأمین هزینه‌های فرزندپروری با میانگین ۴/۰۶، رتبه ۳، سنگینی بار مسئولیت فرزندپروری و خانه‌داری با میانگین ۴/۰۶ و رتبه ۳، پایین بودن مهارت‌های زناشویی با میانگین ۴/۰۰، نادیده گرفتن حق ارث زنان با میانگین ۳/۹۸ و رتبه ۵.

سایر عوامل هم میانگین نمره خوبی داشتند، اما کم‌اهمیت‌ترین عوامل از نظر خبرگان

به ترتیب عبارت‌اند از: نبود حق تصمیم‌گیری زنان در خانواده با میانگین ۲/۶۸ رتبه ۲۸ و ازدواج اجباری با میانگین ۲/۴۶ و رتبه ۲۸.

نمودار ۲. میانگین نقاط ضعف درون خانواده آر نظر متخصصان و خبرگان

جدول ۷. میانگین فرصت‌های خانواده از نظر متخصصان و خبرگان

ردیف	نقاط فرصت	جمع نمرات	میانگین	رتبه
۱	پنداشت و نگرش مثبت به زنان	۳۳۱,۰۰۰	۳,۵۰۰	۳
۲	کاهش انگاره‌های منفی درباره زنان	۲۱۹,۰۰۰	۳,۳۱۸۲	۷
۳	اسناد بالادستی حمایتگر خانواده، مثل سند جوانی جمعیت و...	۲۱۳,۰۰۰	۳,۲۲۷۳	۱۰
۴	روند صعودی نرخ مشارکت اقتصادی زنان	۲۱۵,۰۰۰	۳,۲۵۷۶	۹
۵	مذموم بودن طلاق میان مردم	۲۰۳,۰۰۰	۳,۰۷۵۸	۱۱
۶	فرصت دورکاری و اشتغال دیجیتال	۱۹۱,۰۰۰	۲,۸۹۳۹	۱۲
۷	اهمیت روابط خویشاوندی (صله ارحام)	۲۳۴,۰۰۰	۳,۵۴۵۵	۲
۸	فضای مجازی به منزله بستری برای آگاهی و مشارکت سیاسی-اجتماعی زنان	۲۲۶,۰۰۰	۳,۴۲۴۲	۶
۹	اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده برای مردم	۲۲۷,۰۰۰	۳,۴۳۹۴	۵
۱۰	امنیت اخلاقی (پایین بودن آمار تجاوز به عنف در	۲۳۰,۰۰۰	۳,۴۸۴۸	۴

ردیف	نقاط فرصت	جمع نمرات	میانگین	رتبه
	مقایسه با کشور)			
۱۱	ارزشمند بودن فرزند و فرزندآوری از نظر مردم	۲۱۸,۰۰۰	۳,۳۰۳۰	۸
۱۲	جوان بودن جمعیت استان	۲۳۱,۰۰۰	۳,۵۰۰۰	۳
۱۳	وجود انگاره حرمت زنان در مراودات و مناسبات اجتماعی	۲۳۷,۰۰۰	۳,۵۹۰۹	۱

براساس داده‌های جدول ۷، مهم‌ترین فرصت‌های نهاد خانواده عبارت‌اند از: وجود انگاره حرمت اجتماعی در مناسبات اجتماعی با میانگین ۳/۵۹ و رتبه ۱، اهمیت روابط خویشاوندی با میانگین ۳/۵۴ و رتبه ۲، پنداشت و نگرش مثبت به زنان با میانگین ۳/۵ و رتبه ۳، جوان بودن جمعیت با میانگین ۳/۵ و رتبه ۳، امنیت اخلاقی بالای استان با میانگین ۳/۴۸ و رتبه ۴ و اهمیت ازدواج و تشکیل خانواده با میانگین ۳/۴۳ و رتبه ۵. در میان فرصت‌های خانواده، فرصت دورکاری یا فضای کار دیجیتال رتبه آخر یعنی ۱۲ با میانگین ۲/۸۹ و مذموم بودن طلاق با رتبه ۱۱ و میانگین ۳/۰۷ از نظر خبرگان کم‌اهمیت‌ترین عوامل بودند.

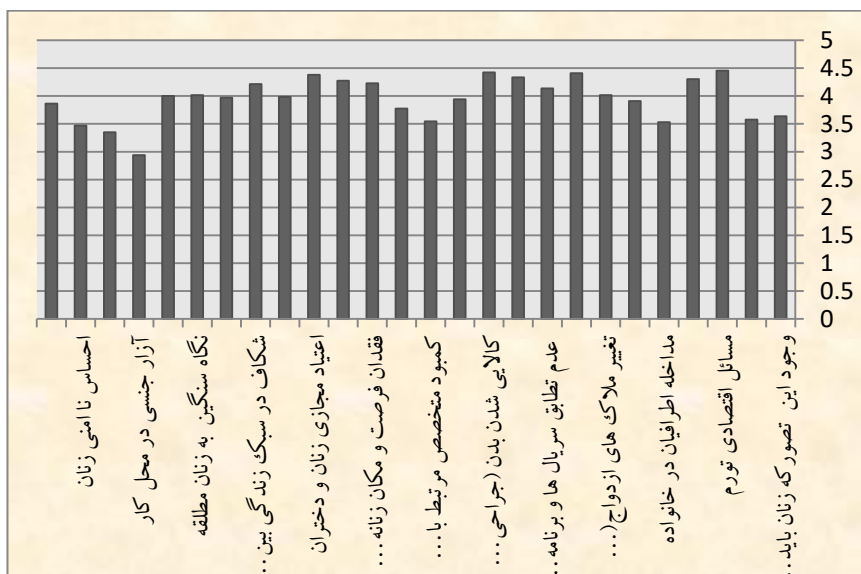

نمودار ۳. میانگین نقاط فرصت خانواده از نظر متخصصان و خبرگان

جدول ۸. تهدیدات نظام خانواده از نظر متخصصان و خبرگان

ردیف	تهدیدات خانواده	جمع	میانگین	رتبه
۱	وجود این تصور که زنان باید در برابر همه مشکلات مقاومت کنند.	۲۴۰,۰۰۰	۳,۶۳۶۴	۱۹
۲	وجود نگاه پدرسالارانه در خانواده	۲۳۶,۰۰۰	۳,۵۷۵۸	۲۰
۳	مسائل اقتصادی و تورم	۲۹۴,۰۰۰	۴,۴۵۴۵	۱
۴	موضوع تهیه مسکن برای خانواده	۲۸۴,۰۰۰	۴,۳۰۳۰	۶
۵	مداخله اطرافیان در خانواده	۲۳۳,۰۰۰	۳,۵۳۰۳	۲۲
۶	تمایل نداشتن سازمان‌ها و شرکت‌ها به حمایت از تیم ورزشی زنان	۲۵۸,۰۰۰	۳,۹۰۹۱	۱۶
۷	تغییر ملاک‌های ازدواج (انتخاب فردی جوانان)	۲۶۵,۰۰۰	۴,۰۱۵۲	۱۱
۸	رواج مصرف مظاهرانه (چشم و هم‌چشمی)	۲۹۱,۰۰۰	۴,۴۰۹۱	۳
۹	تطابق نداشتن سریال‌ها و برنامه‌های صداوسیما با واقعیت زندگی	۲۷۳,۰۰۰	۴,۱۳۶۴	۱۰
۱۰	حضور بیش از اندازه خانواده‌ها در فضای مجازی	۲۸۶,۰۰۰	۴,۳۳۳۳	۵
۱۱	کالایی شدن بدن (جراحی زیبایی، پیکرتراشی و...)	۲۹۲,۰۰۰	۴,۴۳۴۲	۲
۱۲	نرخ پایین بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی زنان	۲۶۰,۰۰۰	۳,۹۳۹۴	۱۵
۱۳	کمبود متخصص مرتبط با بیماری زنان	۲۳۴,۰۰۰	۳,۵۴۵۵	۲۱
۱۴	میزان بالای خشونت و نزاع و هراس ناشی از آن	۲۴۹,۰۰۰	۳,۷۷۲۷	۱۸
۱۵	نبود فرصت و مکان زنانه تفریحی و فراغتی	۲۷۹,۰۰۰	۴,۲۲۷۳	۸
۱۶	رواج سبک زندگی فانتزی (اینستاگرامی و...)	۲۸۲,۰۰۰	۴,۲۷۲۷	۷
۱۷	اعتیاد مجازی زنان و دختران	۲۸۹,۰۰۰	۴,۳۷۸۸	۴
۱۸	کاهش سرمایه اجتماعی خانواده	۲۶۳,۰۰۰	۳,۹۸۴۸	۱۳
۱۹	شکاف در سبک زندگی بین والدین و فرزندان	۲۷۸,۰۰۰	۴,۲۱۲۱	۹
۲۰	انگ‌زنی و برچسب‌زنی به زنان	۲۶۲,۰۰۰	۳,۹۶۹۷	۱۴
۲۱	نگاه سنگین به زنان مطلقه	۲۶۵,۰۰۰	۴,۰۱۵۲	۱۱
۲۲	شکل‌گیری سبک زندگی مغایر با استانداردهای فرهنگی ایرانی-اسلامی	۲۶۴,۰۰۰	۴,۰۰۰۰	۱۲
۲۳	آزار جنسی در محل کار	۱۹۴,۰۰۰	۲,۹۳۹۴	۲۵
۲۴	افزایش پرسه‌زنی مزاحمت‌آمیز (اراذل و اوباش) در فضاهای عمومی	۲۲۱,۰۰۰	۳,۳۴۸۵	۲۴
۲۵	احساس ناامنی زنان	۲۲۹,۰۰۰	۳,۴۶۹۷	۲۳
۲۶	بیکاری مردان به‌منزله‌ن‌ان‌آور خانواده	۲۵۵,۰۰۰	۳,۸۶۳۶	۱۷

براساس داده‌های جدول ۸، مهم‌ترین تهدیدهای شناسایی‌شده از مجموع ۲۶ تهدید به‌ترتیب عبارت‌اند از: مسائل اقتصاد و تورم با میانگین ۴/۴۵ و رتبه ۱، کالایی شدن بدن (جراحی زیبایی و پیکرتراشی زنانه و...) با میانگین ۴/۴۲ و رتبه ۲، رواج مصرف متظاهرانه با میانگین ۴/۴۰ و رتبه ۳، اعتیاد مجازی زنان و دختران با میانگین ۴/۳۷ و رتبه ۴، حضور بیش از اندازه اعضای خانواده در فضای مجازی (اعتیاد مجازی) با میانگین ۴/۳۳ و رتبه ۵، موضوع تهیه مسکن با میانگین ۴/۳۰ و رتبه ۶ و رواج سبک زندگی فانتزی با میانگین ۴/۲۷ و رتبه ۷؛ همچنین براساس دیدگاه‌های خبرگان کم‌اهمیت‌ترین تهدیدها برای خانواده به‌ترتیب عبارت‌اند از: وجود آزار جنسی در محل کار با میانگین ۲/۹۳ و رتبه ۲۵ و افزایش پرسه زنی مزاحمت‌آمیز (اراذل و اوباش) در فضاهای عمومی با میانگین ۳/۴۳ و رتبه ۲۴.

نمودار ۴. تهدیدات نظام خانواده از نظر متخصصان و خبرگان

ماتریس کمی سوات (ارزیابی محیط داخلی و بیرونی خانواده)

برای توضیح وضعیت خانواده و زنان ایلام باید یافته‌های حاصل از ماتریس کیفی، به ماتریس کمی تبدیل شوند تا براساس آن‌ها بتوان راهبردهای مقتضی و مناسب را طراحی کرد. در این مرحله، از چند متخصص و خبره درخواست شد که به قوت‌ها و فرصت‌های خیلی مهم نمره ۴ یا

۳ را با توجه به شدت و اهمیت مؤلفه موردنظر اختصاص دهند؛ به این معنا که برای قوت‌ها و فرصت‌های خیلی مهم نمره ۴ و به قوت‌ها و فرصت‌های کم‌اهمیت‌تر نمره ۳ بدهند. در حوزه ضعف‌ها و تهدیدات نیز به ضعف‌ها و تهدیدهای بسیار مهم نمره ۱ و ضعف‌ها و تهدیدهای کم‌اهمیت‌تر نمره ۲ را اختصاص دهند.

ضریب اهمیت عوامل

هرکدام از عوامل در سوات وزنی در بازه ۰ تا ۱ دارند؛ هر چه این عوامل به ۱ نزدیک‌تر باشند اهمیت بیشتر و هرچه به صفر نزدیک‌تر باشند اهمیت کمتری دارند؛ بر این اساس نمره ۱ نشان‌دهنده اهمیت خیلی زیاد یا مطلق و نمره صفر بیانگر بی‌اهمیتی مؤلفه است.

جدول ۹. ماتریس کلی محیط داخلی و خارجی خانواده در استان ایلام

نقاط قوت	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره نظر خبرگان
تاب‌آوری بالای زنان استان	۰.۰۳۴۷۸۷۰۶۱	۴	۰.۰۹۹۱۴۸۲۴۴	۲۵۹
ازخودگذشتگی و تحمل زنان به نفع خانواده	۰.۰۲۷۲۷۵۳۳۷	۴	۰.۱۰۹۱۰۱۳۴۹	۲۸۵
افزایش حضور زنان در عرصه عمومی	۰.۰۲۰۴۸۰۴۲۹	۴	۰.۰۸۱۹۲۱۷۱۵	۲۱۴
افزایش آگاهی زنان در ابعاد سیاسی و...	۰.۰۲۰۰۹۷۶۱۷	۳	۰.۰۶۰۲۹۲۸۵۱	۲۱۰
توان زیاد زنان در مدیریت خانواده	۰.۰۲۴۰۲۱۴۳۷	۳	۰.۰۷۲۰۶۴۳۱۲	۲۵۱
توانمندی مدیریتی بالای زنان	۰.۰۲۲۵۸۵۸۹۳	۳	۰.۰۶۷۷۵۷۶۸	۲۳۶
افزایش تحصیلات زنان	۰.۰۲۶۲۲۲۶۰۵	۳	۰.۰۷۸۶۶۷۸۱۵	۲۷۴
افزایش مهارت‌های شغلی زنان	۰.۰۲۳۰۶۴۴۰۸	۴	۰.۰۹۲۲۵۷۶۳۲	۲۴۱
افزایش مراجعه به دفاتر مشاوره و روان‌شناسی	۰.۰۱۶۹۳۹۴۲	۳	۰.۰۵۰۸۱۸۲۶	۱۷۷
پایین بودن میزان اعتیاد به الکل و اعتیاد زنان در مقایسه با میانگین کشوری	۰.۰۲۱۰۵۴۶۴۶	۴	۰.۰۸۴۲۱۸۵۸۶	۲۲۰
میل زیاد زنان به پیشرفت	۰.۰۲۴۴۰۴۲۴۹	۴	۰.۰۹۷۶۱۶۹۹۷	۲۵۵
حمایت خانواده از زنان در برابر مشکلات	۰.۰۲۱۲۴۶۰۵۲	۴	۰.۰۸۴۹۸۴۲۰۹	۲۲۲
تمایل زیاد زنان به مشارکت اقتصادی (انجام کار مزدی/دولتی و...)	۰.۰۲۴۰۲۱۴۳۷	۴	۰.۰۹۶۰۸۵۷۵	۲۵۱

نقاط قوت	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره نظر خبرگان
نقاط ضعف	ضریب اهمیت	رتبه	نمره	مجموع نمره خبرگان
زنان حق تصمیم‌گیری در خانواده ندارند.	۰.۰۱۶۶۵۲۳۱۱	۱	۰.۰۱۶۶۵۲۳۱۱	۱۷۴
کاهش تمایل به فرزندپروری	۰.۰۲۱۸۲۰۲۷۰	۱	۰.۰۲۱۸۲۰۲۷	۲۲۸
ناتوانی در تأمین هزینه فرزندپروری	۰.۰۲۵۶۴۸۳۸۷	۱	۰.۰۲۵۶۴۸۳۸۷	۲۶۸
تداخل و تعارض نقش‌ها در خانواده	۰.۰۲۳۸۳۰۰۳۲	۲	۰.۰۴۷۶۶۰۰۶۳	۲۴۹
افزایش میزان اعتیاد مردان	۰.۰۲۳۴۴۷۲۲	۱	۰.۰۲۳۴۴۷۲۲	۲۴۵
افزایش روابط نامشروع و خیانت به همسر	۰.۰۲۲۲۹۸۷۸۵	۲	۰.۰۴۵۹۷۵۶۹	۲۳۳
نافرمانی فرزندان	۰.۰۲۴۷۸۷۰۶۱	۱	۰.۰۲۴۷۸۷۰۶۱	۲۵۹
کاهش میزان گفت‌وگو در خانواده	۰.۰۲۶۳۱۸۳۰۸	۱	۰.۰۲۶۳۱۸۳۰۸	۲۷۵
ضعف در بیان عواطف متقابل	۰.۰۲۵۸۳۹۷۹۳	۲	۰.۰۵۱۶۷۹۵۸۷	۲۷۰
خشونت کلامی در خانواده	۰.۰۲۳۹۲۵۷۳۵	۱	۰.۰۲۳۹۲۵۷۳۵	۲۵۰
پایین بودن مهارت‌های زناشویی	۰.۰۲۵۲۶۵۵۷۶	۲	۰.۰۵۰۵۳۱۱۵۱	۲۶۴
ازدواج زودهنگام	۰.۰۱۹۵۲۳۳۹۹	۲	۰.۰۳۹۰۴۶۷۹۹	۲۰۴
وجود ازدواج اجباری	۰.۰۱۵۵۹۹۵۷۹	۲	۰.۰۳۱۱۹۹۱۵۸	۱۶۳
نرخ بالای زنان سرپرست خانوار (بنا بر آمار)	۰.۰۲۰۷۶۷۵۳۸	۲	۰.۰۴۱۵۳۵۰۷۵	۲۱۷
نرخ بیکاری زنان بالاتر از میانگین کشوری است	۰.۰۲۳۶۳۸۶۲۶	۲	۰.۰۴۷۲۷۷۲۵۱	۲۴۷
افزایش میانگین سن ازدواج	۰.۰۲۴۸۱۲۷۶۴	۱	۰.۰۲۴۸۱۲۷۶۴	۲۶۰
استعمال دخانیات بالاتر از میانگین کشوری	۰.۰۲۰۷۶۷۵۳۸	۲	۰.۰۴۱۵۳۵۰۷۵	۲۱۷
پایین بودن طول مدت زندگی مشترک	۰.۰۱۹۹۰۶۲۱۱	۱	۰.۰۱۹۹۰۶۲۱۱	۲۰۸
میزان باروری پایین زنان	۰.۰۲۱۸۲۰۲۷	۱	۰.۰۲۱۸۲۰۲۷	۲۲۸
پایین بودن مشارکت ورزشی زنان	۰.۰۲۲۲۰۳۰۸۲	۲	۰.۰۴۴۴۰۶۱۶۳	۲۳۲
خوددرمانی در حوزه سلامت و بیماری زنان	۰.۰۲۲۱۰۷۳۷۹	۲	۰.۰۴۴۲۱۴۷۵۷	۲۳۱

سی‌ام

نقاط قوت	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره نظر خبرگان
افزایش میزان کج‌روی دختران	۰۰۰۲۲۴۹۰۱۹	۲	۰۰۰۴۴۹۸۰۳۸۱	۲۳۵
همکاری نکردن مردان در انجام امور داخل منزل (خانه‌داری)	۰۰۰۲۳۰۶۴۴۰۸	۲	۰۰۰۴۶۱۲۸۸۱۶	۲۴۱
فرسایش اعتماد درون خانوادگی	۰۰۰۲۱۱۵۰۳۴۹	۱	۰۰۰۲۱۱۵۰۳۴۹	۲۲۱
روابط یک‌سویه خانوادگی (زن محور شدن روابط خانوادگی)	۰۰۰۲۱۶۲۸۸۶۴	۲	۰۰۰۴۳۲۵۷۷۲۸	۲۲۶
کاهش اقتدار والدین در خانواده	۰۰۰۲۴۰۲۱۴۳۷	۱	۰۰۰۲۴۰۲۱۴۳۷	۲۵۱
مشارکت کم سیاسی و مدنی زنان ایلام	۰۰۰۲۰۲۸۹۰۲۳	۲	۰۰۰۴۰۵۷۸۰۴۶	۲۱۲
بی توجهی و نادیده گرفتن حق ارث زنان	۰۰۰۲۵۱۶۹۸۷۳	۲	۰۰۰۵۰۳۳۹۷۴۵	۲۶۳
نگرانی از خودکشی فرزندان	۰۰۰۲۴۵۹۵۶۵۵	۱	۰۰۰۲۴۵۹۵۶۵۵	۲۵۷
تصمیم به کاهش فرزند آوری	۰۰۰۲۴۶۹۱۳۵۸	۱	۰۰۰۲۴۶۹۱۳۵۸	۲۵۸
سنگینی بار مسئولیت خانه‌داری و تربیت فرزندان	۰۰۰۲۵۶۴۸۳۸۷	۱	۰۰۰۲۵۶۴۸۳۸۷	۲۶۸
❖ ارزیابی محیط داخلی نظام خانواده در استان ایلام	۱		٪۲۱۳،۳۲	۱۰۴۴۹
محیط بیرونی اثرگذار بر خانواده و زنان: ۱. فرصت‌ها و ۲. تهدیدات				
فرصت‌ها	ضریب اهمیت	رتبه	نمره	مجموع نمره خبرگان
پنداشت و نگرش مثبت نسبت به زنان	۰۰۰۲۳۹۳۵۳۴۳	۴	۰۰۰۹۵۷۴۱۳۷۴	۲۳۱
کاهش انگاره‌های منفی در مورد زنان	۰۰۰۲۲۶۹۱۹۴۹	۴	۰۰۰۹۰۷۶۷۷۹۶	۲۱۹
اسناد بالادستی حمایتگر خانواده مثل سند جوانی جمعیت و...	۰۰۰۲۲۰۷۰۲۵۲	۳	۰۰۰۶۶۲۱۰۷۵۵	۲۱۳
روند صعودی نرخ مشارکت اقتصادی زنان	۰۰۰۲۲۲۷۷۴۸۴	۳	۰۰۰۶۶۸۳۲۴۵۳	۲۱۵
مذموم بودن طلاق بین مردم	۰۰۰۲۱۰۳۴۰۹	۳	۰۰۰۶۳۱۰۲۲۶۹	۲۰۳
فرصت دورکاری و اشتغال دیجیتال	۰۰۰۱۹۷۹۰۶۹۵	۳	۰۰۰۵۹۳۷۲۰۸۶	۱۹۱
اهمیت روابط خویشاوندی (صله ارحام)	۰۰۰۲۴۲۴۶۱۹۲	۴	۰۰۰۹۶۹۸۴۷۶۸	۲۳۴

نقاط قوت	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره نظر خبرگان
فضای مجازی به‌عنوان بستری برای آگاهی و مشارکت سیاسی اجتماعی زنان	۰۰۰۲۳۴۱۷۲۶۲	۳	۰۰۰۷۰۲۵۱۷۸۷	۲۲۶
ازدواج و تشکیل خانواده برای مردم مهم است.	۰۰۰۲۳۵۲۰۸۷۹	۴	۰۰۰۹۴۰۸۳۵۱۵	۲۲۷
امنیت اخلاقی (پایین بودن آمار تجاوز به عنف در مقایسه با کشور)	۰۰۰۲۳۸۳۱۷۳۷	۳	۰۰۰۷۱۴۹۵۱۸۲	۲۳۰
ارزشمند بودن فرزند و فرزندآوری از نظر مردم	۰۰۰۲۳۵۸۸۳۳۳	۳	۰۰۰۶۷۷۶۴۹۹۸	۲۱۸
جوان بودن جمعیت استان	۰۰۰۲۳۹۳۵۳۴۳	۴	۰۰۰۹۵۷۴۱۳۷۴	۲۳۱
وجود انگاره حرمت زنان در مراودات و مناسبات اجتماعی	۰۰۰۲۴۵۵۷۰۴۱	۴	۰۰۰۹۸۲۲۸۱۶۳	۲۳۷
تهدیدها	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره خبرگان
وجود این تصور که زنان باید در برابر همه مشکلات تحمل و مقاومت کنند.	۰۰۰۲۴۸۶۷۸۸۹	۱	۰۰۰۲۴۸۶۷۸۸۹	۲۴۰
وجود نگاه پدرسالارانه در خانواده	۰۰۰۲۴۴۵۳۴۲۵	۲	۰۰۰۴۸۹۰۶۸۴۹	۲۳۶
مسائل اقتصادی تورم	۰۰۰۳۰۴۶۳۱۶۴	۱	۰۰۰۳۰۴۶۳۱۶۴	۲۹۴
موضوع تهیه مسکن برای خانواده	۰۰۰۲۹۴۲۷۰۰۲	۱	۰۰۰۲۹۴۲۷۰۰۲	۲۸۴
مداخله اطرافیان در خانواده	۰۰۰۲۴۱۴۲۵۷۶	۲	۰۰۰۴۸۲۸۵۱۵۲	۲۲۳
تمایل نداشتن سازمان‌ها و شرکت به حمایت از تیم ورزشی زنان	۰۰۰۲۶۷۳۳۲۹۸۱	۱	۰۰۰۲۶۷۳۳۲۹۸۱	۲۵۸
تغییر ملاک‌های ازدواج (انتخاب فردی جوانان)	۰۰۰۲۷۴۵۸۲۹۴	۱	۰۰۰۲۷۴۵۸۲۹۴	۲۶۵
رواج مصرف متظاهرانه (چشم و هم چشمی)	۰۰۰۳۰۱۵۲۳۱۶	۱	۰۰۰۳۰۱۵۲۳۱۶	۲۹۱
تطابق نداشتن سریال‌ها و برنامه‌های صداوسیما با واقعیت زندگی	۰۰۰۲۸۲۸۷۲۲۴	۱	۰۰۰۲۸۲۸۷۲۲۴	۲۷۳
حضور بیش از اندازه خانواده‌ها در فضای مجازی	۰۰۰۲۹۶۳۴۲۳۵	۲	۰۰۰۵۹۲۶۸۴۷	۲۸۶
کالایی شدن بدن (جراحی زیبایی،	۰۰۰۳۰۲۵۵۹۳۲	۱	۰۰۰۳۰۲۵۵۹۳۲	۲۹۲

سی‌ام

نقاط قوت	ضریب اهمیت (وزن)	رتبه	نمره	مجموع نمره نظر خبرگان
پیکرتراشی و...				
نرخ پایین بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی زنان	۰.۰۲۶۹۴۰۲۱۳	۲	۰.۰۵۳۸۱۰۴۲۷	۲۶۰
کمبود متخصص مرتبط با بیماری زنان	۰.۰۲۴۲۴۶۱۹۲	۲	۰.۰۴۸۴۹۲۳۸۴	۲۳۴
میزان بالای خشونت و نزاع و هراس ناشی از آن	۰.۰۲۵۸۰۰۴۳۵	۲	۰.۰۵۱۶۰۰۸۷	۲۴۹
نبود فرصت و مکان زنانه تفریحی و فراغت	۰.۰۲۸۹۰۸۹۲۱	۲	۰.۰۵۷۸۱۷۸۴۳	۲۷۹
رواج سبک زندگی فانتزی (اینستاگرامی و...)	۰.۰۲۹۲۱۹۷۷	۱	۰.۰۲۹۲۱۹۷۷	۲۸۲
اعتیاد مجازی زنان و دختران	۰.۰۲۹۹۴۵۰۸۳	۱	۰.۰۲۹۹۴۵۰۸۳	۲۸۹
کاهش سرمایه اجتماعی خانواده	۰.۰۲۷۲۵۱۰۶۲	۱	۰.۰۲۷۲۵۱۰۶۲	۲۶۳
شکاف در سبک زندگی بین والدین و فرزندان	۰.۰۲۸۱۰۵۳۰۵	۱	۰.۰۲۸۱۰۵۳۰۵	۲۷۸
انگ‌زنی و برچسب‌زنی به زنان	۰.۰۲۷۱۴۷۴۴۶	۲	۰.۰۵۴۲۹۴۸۹۲	۲۶۲
نگاه سنگین به زنان مطلقه	۰.۰۲۷۴۵۸۲۹۴	۱	۰.۰۲۷۴۵۸۲۹۴	۲۶۵
شکله‌گیری سبک زندگی مغایر با استانداردهای فرهنگی ایرانی-اسلامی	۰.۰۲۷۳۵۴۶۷۸	۱	۰.۰۲۷۳۵۴۶۷۸	۲۶۴
آزار جنسی در محل کار	۰.۰۲۰۱۰۱۵۴۴	۲	۰.۰۴۰۲۰۳۰۸۸	۱۹۴
افزایش پرسه‌زنی مزاحمت‌آمیز (اراذل و اوباش) در فضاهای عمومی	۰.۰۲۲۸۹۹۱۸۱	۲	۰.۰۴۵۷۹۸۳۶۳	۲۲۱
احساس ناامنی زنان	۰.۰۲۳۷۲۸۱۱۱	۱	۰.۰۲۳۷۲۸۱۱۱	۲۲۹
بیکاری مردان به‌عنوان نان‌آور خانواده	۰.۰۲۶۴۲۲۱۳۲	۱	۰.۰۲۶۴۲۲۱۳۲	۲۵۵
❖ ارزیابی محیط خارجی اثرگذار بر خانواده و زنان در استان ایلام	۱		٪۱۹۹،۳۰	۹۶۵۱

تفسیر خروجی نهایی ماتریس سوات: ارزیابی محیط داخلی و خارجی خانواده

با توجه به جدول ۹، در ادامه وضعیت خانواده و به تبع آن زنان ایلام را نشان می‌دهیم. مقیاس کمی سوات برای ارزیابی محیط داخلی و خارجی در دامنه ۴ تا ۱ نمره‌ای است. نقطه برش این مقیاس نمره ۲/۵ است؛ اگر نمره هر کدام از محیط‌ها ۲/۵ یا بالاتر باشد یعنی وضعیت مطلوب است. هرچه این نمره به ۴ نزدیک‌تر باشد بیانگر وضعیت مطلوب‌تر از نظر شاخص‌های مدنظر است و بالعکس هرچه از ۲/۵ کمتر و به ۱ نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب از نظر متغیرهای مدنظر است.

درباره محیط داخلی، که شامل قوت‌ها و ضعف‌هاست، نمره کمتر از ۲/۵ به معنای غلبه ضعف‌ها بر نقاط قوت و بالا بودن نمره از ۲/۵ به معنای غلبه قوت‌ها بر ضعف‌هاست. از منظر بررسی محیط خارجی نیز، که شامل تهدیدها و فرصت‌هاست، چنانچه نمره کمتر از ۲/۵ باشد به معنای غلبه تهدیدات بر فرصت‌ها و اگر نمره محیط خارجی بالاتر از ۲/۵ باشد به معنای غلبه فرصت‌ها بر تهدیدات است.

براساس داده‌های جدول ۱۰، نمره محیط داخلی خانواده ۲/۱۳ است؛ به این معنا که محیط داخلی خانواده در شرایط ضعف قرار دارد؛ همچنین نمره محیط خارجی خانواده ۱/۹۹ است که نشان می‌دهد از این منظر خانواده در شرایط تهدید قرار دارد.

جدول ۱۰. ارزیابی نهایی محیط خانواده و زنان در استان ایلام براساس روش سوات

ردیف	ابعاد محیط خانواده	نمره
۱	ارزیابی محیط داخلی نظام خانواده در استان ایلام	۲/۱۳
۲	ارزیابی محیط خارجی اثرگذار بر زنان و خانواده در استان ایلام	۱/۹۹

بحث و نتیجه‌گیری

ارزیابی داخلی و خارجی وضعیت نهاد خانواده در استان ایلام براساس یافته‌های چندگانه (اسنادی، گزارش‌های آماری، تحلیل ساختاری و سوات) انجام شده است. این ارزیابی از منظر باهم‌بینی محیط داخلی و خارجی مؤثر بر خانواده براساس مسائل اولویت‌دار شناسایی شده صورت گرفته است. نمره نهایی ماتریس سوات مشخص می‌کند اولویت و ارجحیت با توجه به مختصات وضعیت خانواده در استان ایلام با کدام گونه از استراتژی‌ها در مدل تحلیلی سوات مطابقت دارد. با توجه به داده‌های جدول‌های پیشین، نمره محیط داخلی خانواده ۲/۱۳ است که نشان می‌دهد

محیط داخلی خانواده در شرایط «ضعف» قرار دارد. نمره محیط خارجی خانواده نیز ۱/۹۹ است که نشان می‌دهد از این منظر خانواده در شرایط «تهدید» قرار دارد. منطق سوات حکم می‌کند در چنین شرایطی پژوهشگر برای سیاست‌گذاران بر استراتژی‌های تدافعی (WT) تمرکز کند. براساس نتایج تحلیل، در مجموع ۱۳ قوت، ۱۳ فرصت، ۳۲ تهدید و ۲۶ ضعف مرتبط با نهاد خانواده و زنان در استان ایلام شناسایی شده‌اند؛ همچنین تحلیل محیط داخلی خانواده نشان می‌دهد براساس داده‌های کیفی و کمی در محیط داخلی ۱۳ قوت و ۳۲ ضعف شناخته شدند؛ همچنین در محیط خارجی ۱۴ فرصت و ۲۶ تهدید شناسایی شدند.

نتایج مطالعه حاضر در گام نخست با تحلیل‌های نظری پارسونز (۱۹۵۱) مبنی بر طرح خانواده به‌منزله سیستم و رویکرد اکوسیستمی برون‌فرد برنر دال بر تأثیرپذیری و تأثیرگذاری متقابل خانواده بر محیط بیرونی هم‌سویی دارد؛ همچنین با یافته‌های موهان و ساهای (۲۰۲۰)، روغنجی و همکاران (۱۳۹۶) و میرحسینی و کوه‌پیما رونیزی (۱۴۰۰) مطابقت دارد. در مجموع نمره محیط داخلی خانواده ۲/۱۳ است که نشان می‌دهد محیط داخلی خانواده در شرایط ضعف قرار دارد؛ همچنین نمره محیط خارجی خانواده ۱/۹۹ است که یعنی خانواده از این منظر در شرایط تهدید قرار دارد. براساس منطق کمی در محیط داخلی خانواده در استان ایلام «ضعف‌ها» بر «قوت‌ها» و در محیط خارجی «تهدیدات» بر «فرصت‌ها» غلبه دارند. تحلیل یافته‌ها با تمرکز بر تئوری‌ها نشان می‌دهد هم‌سو با نظریه ویلیام گود تغییرات خانواده ناشی از مدرنیزاسیونی است که در جامعه ایران و ایلام به‌صورت خاص‌تر روی داده است. براساس تحلیل سیستمی برون‌فرد برنر (۱۹۶۳) مهم‌ترین تهدیدات در حوزه خانواده و زنان، یعنی کالایی شدن بدن، رواج مصرف متظاهران و اعتیاد مجازی بیشتر از سطح ماکرو سیستم ناشی شده است. مسائل اقتصادی نیز به‌منزله مهم‌ترین تهدیدکننده خانواده از سطح اکوسیستم نشئت گرفته است. اگرچه مهم‌ترین فرصت‌ها، که به محیط بیرونی خانواده مربوط هستند، از جمله وجود انگاره مثبت به زنان، اهمیت روابط خویشاوندی، پنداشت و نگرش مثبت به ازدواج نیز ناشی از سطح ماکروسیستم است که به‌نوعی تجلی روایت‌ها یا ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی مثبت پیرامون زنان و خانواده به‌شمار می‌آیند. در چارچوب همین نظریه، جوان بودن جمعیت مؤلفه‌ای است که به سطح زمانی نهاد خانواده یا کروسیستم مرتبط است. مهم‌ترین عناصر مربوط به قوت‌های خانواده ازجمله ازخودگذشتگی، تاب‌آوری بالای زنان، میل زنان به پیشرفت با سطح ماکروسیستم یعنی وجوه فرهنگی و استانداردهای ارزشی و فرهنگی تناسب دارند. افزایش تحصیلات زنان نیز یکی از قوت‌ها محسوب می‌شود که با مزوسیستم، یعنی ارتباط نهاد خانواده با سایر نهادها مانند مدرسه و دانشگاه بیشتر ارتباط دارد. یافته‌های مربوط به ضعف‌های درون خانواده از جمله کاهش

گفت‌وگو، ضعف در بیان عواطف، پایین بودن مهارت زناشویی و بار سنگین خانه‌داری به سطح میکروسیستم خانواده مربوط‌اند که ارتباطی تنگاتنگ با سایر سطوح دارند. اگرچه نبود توان تأمین هزینه‌های فرزندپروری به‌منزله یکی از ضعف‌های خانواده بیشتر ناشی از سطح اکوسیستم خانواده است، به‌نظر می‌رسد نهاد خانواده بیشتر از سطح ماکروسیستم یا چارچوب‌های کلان فرهنگی و تغییر استانداردهای زندگی و همچنین مؤلفه‌های اکوسیستم مانند مسائل اقتصادی از جمله تورم و هزینه‌های زندگی است. با توجه به یافته‌های پژوهش، وضعیت خانواده در استان ایلام از نظر محیط داخلی (ضعف و قوت) و محیط خارجی (فرصت و تهدید) وضعیت نامطلوبی دارد. در چنین شرایطی سیاست‌گذاران باید برای طراحی و اجرای «استراتژی‌های تدافعی WT» اقدام کنند. البته این به معنای غفلت از سایر انواع استراتژی‌های نیست، بلکه به معنای غلبه و ارجحیت استراتژی خاصی است که داده‌های کمی تجویز می‌کنند. به این منظور بر مبنای استراتژی‌های چهارگانه در سوات به ارائه استراتژی‌های متناسب خروجی سوات وضعیت خانواده در استان ایلام می‌پردازیم.

پیشنهادهای (استراتژی‌های پیشنهادی)

استراتژی تهاجمی (SO): این استراتژی دارای وضعیت مطلوب است و در آن، نقاط قوت بر ضعف و فرصت‌ها بر تهدیدها غلبه دارد؛ بنابراین راهکارهایی برای استفاده مطلوب از نقاط قوت در جهت بهره‌برداری از فرصت پیش رو درنظر گرفته می‌شود. براساس داده‌ها و تحلیل سوات ساحت طراحی استراتژی تهاجمی (SO) در وضعیت حداقل خود قرار دارد، اما با این وصف سازمان‌های مرتبط با زنان و خانواده علاوه بر طراحی گونه‌های مختلف استراتژی، باید به طراحی استراتژی‌های تهاجمی اقدام کنند. در چنین شرایطی، استراتژی‌ها با تمرکز بر ایجاد نوعی هم‌سوئی و هماهنگی قوت‌ها و فرصت‌ها طراحی می‌شوند:

- با توجه به اسناد بالادستی حامی فرزندآوری و نهاد خانواده و همچنین وجود نگرش مثبت خانواده‌ها به فرزند می‌توان با عملیاتی نمودن مشوق‌های اسنادی مانند سیاست جوانی جمعیت تمایل به فرزندآوری را در جامعه ارتقا داد.

- با توجه توان بالای مدیریت زنان در عرصه عمومی و از جهت دیگر وجود انگاره حرمت اجتماعی زنان در مراودات اجتماعی، استفاده از ظرفیت مدیریتی زنان می‌تواند به ارتقای سرمایه اجتماعی سازمانی در استان کمک کند.

- با عنایت به افزایش مهارت‌های شغلی زنان دولت باید درخصوص ورود زنان به بخش اقتصاد تسهیلگری لازم به‌عمل آورد.

- مهارت بالای شغلی زنان اقتضای آن را دارد که با تکیه بر اسناد بالادستی در حوزه اشتغال و اقتصاد زنان (از جمله سیاست‌های اشتغال زنان در جمهوری اسلامی، مصوب شورای فرهنگی و اجتماعی زنان و خانواده در سال ۱۳۷۱ مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی) فرصت‌های اشتغال مناسب برای زنان فراهم شود.

- براساس نظر خبرگان و تحلیل نتایج سوات و همچنین مطالعات اکتشافی از طریق گروه متمرکز و داده‌های مردم‌نگاری تشکیل خانواده برای مردم دارای مهم است؛ بنابراین ضرورت دارد تعهدات دولت و سازمان‌ها مندرج و مصوب در اسناد بالادستی حامی خانواده، در اسرع وقت اجرایی شود.

- با عنایت به افزایش میزان تحصیلات زنان برای ارتقای مهارت‌های شغلی زنان می‌توان از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی و آموزش‌های از راه دور استفاده کرد.

- با توجه به افزایش آگاهی سیاسی و تحصیلات زنان می‌توان با توجه به ظرفیت اسناد بالادستی حامی زنان زمینه حضور بیشتر آنان را فراهم کرد.

- با توجه به وجود نگرش‌ها و پنداشت‌های مثبت درباره زنان می‌توان زمینه‌های حضور و مشارکت بیش‌ازپیش آن‌ها در حوزه‌های مختلف سیاسی و اقتصادی را با تکیه بر اسناد بالادستی فراهم کرد.

- میل زنان به پیشرفت زیاد را می‌توان در حوزه‌های مختلف ازجمله مشارکت اقتصادی افزایش داده و میزان درآمد و رفاه خانواده و جامعه را ارتقا بخشید.

- پایین بودن نرخ آسیب‌های اجتماعی (مانند اعتیاد به مواد مخدر، الکل و...) در بین زنان استان ایلام فرصتی برای جلب مشارکت آن‌ها در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است.

- با توجه به اهمیت روابط خویشاوندی در جامعه و مذموم بودن طلاق می‌توان با احیای «سنت پادرمیانی»، «میانجی‌گری اجتماعی» یا شکل‌دهی «کانون‌های صلح وصال» به کاهش متارکه‌ها و طلاق‌ها کمک کرد.

استراتژی‌های بازنگری / محافظه‌کارانه (WO): با توجه به نقاط ضعف درونی خانواده تلاش می‌شود با بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی پیشنهادهایی برای رفع مسائل زنان و خانواده ارائه شود؛ یعنی ضعف‌ها دارد غلبه می‌کند. در این شرایط باید تمرکز استراتژیست بر فرصت‌ها در تعامل با ضعف‌ها باشد؛ به عبارت دیگر باید با تمرکز بر فرصت‌های موجود باید درصد مهار و کاهش نقاط ضعف درون نهاد خانواده بود. با توجه به خروجی‌های سوات و اهمیت وزن نقاط ضعف و فرصت‌های توان استراتژی‌های محافظه‌کارانه (WO) را برای ارتقاء وضعیت زنان و

خانواده پیشنهاد داد:

- با توجه به اهمیت و ارزش فرزندآوری در خانواده‌ها می‌توان با حمایت از خانواده این تمایل و نگرش مثبت را به رفتار تبدیل کرد.
 - با وجود پنداشت و نگرش مثبت به زنان، زمینه حضور و مشارکت مدنی و سیاسی آن‌ها فراهم شود.
 - با استفاده از شبکه‌های اجتماعی آگاهی‌های بهداشتی و درمانی زنان ارتقا داده شود.
 - با توجه به وجود نگرش مثبت و کاهش نگرش‌های منفی به زنان درخصوص همیاری مردان و سایر اعضای خانواده درباره انجام امور منزل تبلیغ و فرهنگ‌سازی صورت بگیرد.
 - با توجه به ساخت جمعیتی جوان استان با اجرایی شدن حمایت‌های تعریف‌شده در اسناد بالادستی فرزندآوری تشویق شود.
 - با توجه به اهمیت صلۀ ارحام تقویت، تبلیغ و زمینه‌سازی روابط دوسویه (بستگان و خویشاوندان شوهر و همسر) در خانواده فراهم شود.
 - با حمایت اسناد بالادستی، جهت سیاست‌های درمانی به‌منظور کاهش خوددرمانی زنان به سمت حمایت‌های درمانی و مراقبتی زنان هدایت شود.
- استراتژی‌های تنوع (ST):** در شرایطی که در محیط داخلی نقاط قوت غلبه دارند و در محیط خارجی غلبه با تهدیدهاست، باید از مدل استراتژی تنوع استفاده کرد؛ یعنی با استفاده از نقاط قوت درون محیط خانواده، تهدیدات را کنترل کرد و کاهش داد.
- از ظرفیت زنان توانمند برای بازتعریف هویت زنان ایرانی-اسلامی متناسب با مقتضیات زمانه استفاده شود.
 - از توانایی مدیریت عمومی و سیاسی زنان برای معرفی و نهادینه‌سازی سبک زندگی ایرانی اسلامی استفاده شود.
 - درخصوص اثرات انتخاب و تطبیق سبک زندگی غیر واقع‌گرایانه و مصرف‌محور نمایش داده‌شده در شبکه‌های اجتماعی و تلویزیون ملی و مصرفی دختران و زنان جوان در مدارس و صداوسیما اطلاع‌رسانی شود.
 - با استفاده از برنامه‌های فرهنگی از زنان سخت‌کوش و ساده‌زیست اما موفق در عرصه‌های مختلف خانه‌داری، کارآفرینی، سیاسی، سازمانی و فعال اجتماعی- فرهنگی تقدیر شود.
 - در رسانه‌های اجتماعی و ملی نیاز به بازتعریف و بازیکربندی چهره در قالب «زن تاب‌آور، سخت‌کوش و ایتارگر» است تا چهره‌ای از زن مصرف‌گرا و طناز، چیزی که امروز در

رسانه‌های ما الگوی غالب است کاهش یابد.

استراتژی‌های تدافعی (WT): این وضعیت بدترین شرایط در یک موقعیت را نشان می‌دهد؛ به عبارتی شرایطی است که پدیده مورد مطالعه از نظر محیط داخلی تحت سیطره ضعف‌ها قرار دارد و از نظر محیط بیرونی نقاط تهدید بر آن مسلط هستند. در چنین شرایطی ضمن توجه به گونه‌های مختلف استراتژی توجه عمده باید بر باهم‌بینی ماتریس چهارگانه سوات باشد، اما استراتژی‌های خاص تدافعی که متناسب‌ترین گزینه‌ها برای ارتقای وضعیت و برون‌رفت از وضعیت نامطلوب موجود هستند اتخاذ شود. با عنایت به نتایج تحلیلی ماتریس سوات از محیط داخلی و محیط خارجی در پژوهش حاضر می‌توان استنباط کرد که خانواده در استان ایلام از محیط داخلی تحت سیطره ضعف‌ها و از نظر محیط خارجی بیشتر با تهدیدها مواجه است تا فرصت‌ها؛ بنابراین لازم است استراتژی‌های تدافعی متنوعی طراحی شود؛ بنابراین محقق به‌مثابه استراتژیست در چنین شرایطی باید بر ضعف‌ها و تهدیدات تمرکز کند.

- عملیاتی نمودن طرح مسکن ملی برای تمام اقشار با توجه به در نظر گرفتن توان مالی شهروندان به پرداخت اقساط و آورده اولیه؛
- بازاندیشی در تولیدات رسانه ملی درخصوص ساخت سریال‌هایی که با وجود ظاهر ایرانی-اسلامی تاکنون نتوانسته‌اند سبک زندگی ایرانی-اسلامی را نهادینه و ترویج کنند.
- سازمان‌ها و شرکت‌های عمرانی در راستای طرح مسئولیت اجتماعی به‌منظور اشتغال جوانان در زمینه طرح‌های اشتغال‌زایی سرمایه‌گذاری کنند.
- نهادینه کردن سبک زندگی ایرانی-اسلامی متناسب با هستی اجتماعی در استان ایلام؛
- تلاش برای تغییر نگرش به «بدن» و «کالایی شدن بدن» در جامعه که طیف عمده‌ای از زنان و خانواده‌ها را به خود مشغول کرده است.
- ارتقای امنیت اجتماعی در اماکن عمومی به‌منظور حضور بیشتر زنان در عرصه‌های عمومی؛
- تعریف کردن یارانه «فرهنگ و ورزش» برای زنان و جوانان با تأکید بر دهک‌های پایین جامعه؛

- ارتقای سواد رسانه‌ای در جامعه زنان و خانواده؛
- اتخاذ سیاست‌های حمایتی از زنان نابارور؛
- تلاش برای تبلیغ و ترویج سبک زندگی ایرانی-اسلامی؛
- ترویج سبک زندگی ساده‌زیستانه یا حتی متناسب با واقعیت جامعه برای نسل جوان و

- زنان؛
- در نظر گرفتن تسهیلات بیمه‌های پایه و تکمیلی برای زنان و خانوارهای دهک‌های پایین؛
 - افزایش کمی و کیفی مراکز پزشکی، درمانی و پزشکان متخصص در حوزه بیماری زنان و زایمان؛
 - تلاش برای کاهش خشونت‌های کلامی علیه زنان در فضای خانواده و عرصه‌های عمومی.

منابع

- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی خانواده ایرانی. تهران: سمت.
- آमतو، پل. ر (۱۳۸۰). پیامدهای طلاق برای کودکان و بزرگسالان. ترجمه مهناز محمدی زادگان، روابط بین‌المللی انجمن اولیا و مربیان. چاپ اول. تهران.
- توکلی زیارتگاهی، م. (۱۴۰۴). نگاهی انتقادی به قضایی‌سازی و تحریف جهان‌زیست خانواده ایرانی. *خانواده پژوهی*، ۲۱ (۲)، ۲۷-۱. doi: 10.48308/jfr.2025.237799.1867
- زکی، م. (۱۳۹۰). بررسی تحقیقات آسیب‌شناسی خانواده در ایران، دهه ۸۰ روند، الگوها و گرایش‌ها. فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده، ۶ (۱۸).
- فاتحی، ا.، و اخلاصی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل ثانویه علل وقوع طلاق در استان اصفهان در سال ۱۳۸۴. فصلنامه توسعه اجتماعی، ۸ (۱)، ۹۱-۱۱۴.
- فولادی، ا.، و شاه نعمتی گاوگانی، ن. (۱۳۹۴). جامعه‌پژوهی فرهنگی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۶ (۲)، ۸۹-۱۱۳.
- روغنجی، م.، جزایری، ر.، اعتمادی، ع.، فاتحی‌زاده، م.، و مؤمنی، خ. (۱۳۹۶). واکاوی آسیب‌های خانواده‌های مادر سرپرست: یک پژوهش کیفی. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی. (۱۳)، ۵۱-۷۱.
- محمودیان، ح.، و همکاران (۱۳۸۹). بررسی رابطه طلاق و توسعه اقتصادی-اجتماعی در شهرستان‌های کشور. فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، تهران.

- میرحسینی، ز.، و کوهپیما رونیزی، ز. (۱۴۰۰). واکاوی فهم ادراک‌شده زنان از آسیب‌های حوزه خانواده (مورد مطالعه: زنان شهر فسا). پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی. (۱۰(۱): ۷۱-۹۸.
- doi: 10.22108/srspi.2021.124148.1586
- میرزایی، ا.، موسی‌زاده، م.، و محبی، م. (۱۳۹۵). تحلیل ثانویه علل وقوع طلاق در استان ایلام در سال ۱۳۹۵، فرهنگ ایلام، ۲۰(۶۳ و ۶۴): ۴۸-۷۳.
- ----- (۱۳۹۹). سالنامه آماری سازمان ثبت‌احوال سال ۹۹.
- Bronfenbrenner, U. (1979). The ecology of human development: Experiments by nature and design. Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U., and Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon and R. M. Lerner (Eds), Handbook of child psychology (6th ed., Vol. 1, pp. 793–828). Wiley.
- Darenjani Shirazi, F.,^۴ Sohrabi, N.,^۴ and ChinAveh, M. (2022). Comparing of Pathology and Family Integration within Process and Content Model in High and Low Resilience Families. Iranian Evolutionary and Educational Psychology Journal, 4(3), 441-449. <http://ieepj.hormozgan.ac.ir>
- Evans, G. W., Lepore, S. J., and Schroder, A. (2020). The Built Environment and Child Development: An Updated Ecological Model. Child Development Perspectives, 14(3), 172–178. <https://doi.org/10.1111/cdep.12371>
- Garbarino, J. (1992). Children and Families in the Social Environment (2nd ed). Aldine de Gruyter.
- Goode, W. J. (1963). World revolution and family patterns. Free Press.
- Goode, W. J. (1982). The family. (2nd ed.). Prentice-Hall.
- Lee, J., Kubik, M. Y., Fulkerson, J. A., Kohli, N., and Garwick, A. E. (۲۰۱۹). The Identification of Family Social Environment Typologies Using Latent Class Analysis: Implications for Future Family-Focused Research. Journal of Family Nursing, ۲۶(۱), ۲۶–

۳۷. <https://doi.org/10.7484/0719894016/10/1177>

- Manasia, L., and Pârvan, A. T. (2025) Emotional Poverty: How Inequalities Shape Engagement and Connec.
- Mohan, M., and Sahai, A. (2020). Impact of Family Pathology on Emotional Competence of College Students. International Journal of Advanced Research, 8(7), 404-416. DOI:10.21474/IJAR01/11297
- Smelser, N. (1968). Essays in Sociological Explanatiin, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 125-146.
- Parsons, T. (1955). Family Structure and the Socialization of the Child. In T.
- Parsons, T., and Bales, R. F. (1955). Family, Socialization and Interaction Process. Free Press.